

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemaajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno. — Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta šte. 3.
Telefon 3163. št. čekovnega računa 15.369.

Vsebina 11. številke:

(Oktober)

- Josip Vidmar*: Fran Levstik.
Miško Kranjec: Zgodba o dveh devicah.
Dora Gruden: O reci le...
Tone Krošl: Sergij Jesenin.
Peter Pajk: Zapiski.
— Pomen tradicije.
— Mi, ki smo brez vsega.
— Na robu znanosti.
— Pet let nemške literature.
— Nagibi ustvarjanja.

Poročila.

Razno.

Iz založbe in uredništva.

FRAN LEVSTIK

1831—1931

JOSIP VIDMAR

Potreben bi nam bil mož, kakršen je bil Lessing. Kajti kaj drugega dela Lessinga tako velikega, kakor njegov značaj, njegova nepopustljivost. Tako umnih, tako omikanih mož je mnogo, a kje je še kak tak značaj!«

(Goethe Eckermannu 15. X. 1825.)

I

Pozna jesen leta 1854. Levstik se je pravkar dobro vživel v olomuško semenišče Nemškega viteškega reda. Pred nedavnim je prejel od svojega ljubljanskega založnika Blasnika tri avtorske izvode svojih »Pesmi«. Ta knjižica je prva postaja na križevem potu, ki mu je bil namenjen kot slovenskemu literatu. Hkratu pomeni prvo preizkušnjo njegovega značaja in osebnega ponosa. Trije ljubljanski duhovniki ga namreč ovadijo njegovemu predstojništvu, da so njegove pesmi razuzdane, frivolne in bogokletne. Levstik je klican na odgovor pred vodjo semenišča in pred olomuškega nadškofa. Zaman se zagovarja, da so njegove pesmi poštene in spodobne, da je ovadba podla »denuncijacija in nesramna, grda laž,« da vrhu tega pesmi v Olomucu ni nihče bral, ker nihče ne razume slovenski, in da torej predstojništvo ne more in tudi ne sme biti kratkomalo preverjeno, da je obtožba utemeljena. Pesmi da so vendar prešle cenzuro, ki bi jih gotovo zaplenila, če bi bile take, kakršne jih prikazujejo ljubljanski duhovniki. Tudi navaja v zagovor, da jih je neki profesor slovenščine na ljubljanski gimnaziji, ki je bil tudi duhovnik in celo redovnik, uporabljal kot prosto čtivo. Vse zaman. Vodstvo semenišča in nadškof verujeta obtožbi, ali vsaj čutita, da je ne smeta prezreti, in zahtevata od Levstika, naj svoje pesmi prekliče, sicer da bo moral zapustiti semenišče in svoj red.

Levstikov položaj ni lahek. V semenišče je bil sprejet brez mature, ki je ni dovršil nikoli. Tu lahko nadaljuje studije, ki jih drugod ne more nikjer. V bodočnosti mu je zagotovljeno udobno in toplo življenje in kar je važnejše, vsaj zdaj ima streho nad glavo in lepo možnost za zbrano delavnost. Če bo vztrajal pri svojem in ne bo zatajil svojega dela, bo vse to izgubljeno. Čaka ga temna, negotova, grozeča bodočnost brez doma in zatočišča, čakata ga pomanjkanje in beda. Kaj naj začne, če bo res moral od tod? Če bi imel vsaj maturo. Kaj je dijak brez mature? In vendar se odloči za brezdomstvo in siromaštvo in ne za dejanje, ki je po njegovem prepričanju v opreki z resnico in z njegovo častjo. Upre se zahtevi, zapusti semenišče in stopi na trdo pot, ki ga čaka, kajti vse mu je lažje nego ponižanje, vse lažje nego neresnica, vse ljubše nego greh zo-

per samega sebe. Ta odločitev, ki mu jo je usoda izsilila pri tri in dvajsetih letih, mu je za vselej opredelila pot nepopustljive poštenosti, doslednosti in trpljenja.

II

Leto 1858. Slovenski literarni maliki so razburjeni zaradi Levstikovih »Napak slovenskega pisanja«, dr. Bleiweis je jezen zaradi tega, ker ga je Levstik poterjal za honorar, ki ga je s spisom zaslužil. V literarnem ozračju stoji napetost zaradi splošne zahteve nastopajoče generacije po kritiki in zaradi strahu starih pred njo. Bleiweis naščuje Hicingerja, da napade Levstika; sam mu sekundira. Razgori se boj med njima in Levstikom, ki se bije deloma zaradi »slovenskega pisanja«, deloma zaradi kritike. Levstik je osamljen na Slovenskem. Edini njegov sobojevnik je Fr. Cegnar. Ta se je zavzemal za kritiko in njeno potrebnost, ko se boj med Bleiweisom in Levstikom še ni pričel. V svojem članku, ki je izšel 1. VII. v Janežičevem »Glasniku«, je celo označil moža, ki bi bil poklican izvrševati kritički posel, — Levstika in mu je namenil tele besede: »Posebno bi nam ustregel g. Levstik, ako bi se lotil pretresov lepoznanjskih zakladov in jih podal Slovencem v celini.«

Levstik bere te laskave prijateljeve besede in se sklone lotiti posla, ki mu je že dolgo na srcu. V »Glasniku« ima zdaj tudi možnost pisati stvari, ki bi jih v »Novicah« ne bil mogel. Toda hkratu se spomni, kako neprijetno ga je pred nedavnim prav v tem listu zadela pesnitev tega njegovega prijatelja Cegnarja. Dobro, njegov poziv bom upošteval, pričel bom pretresati lepoznanjske zaklade in smeti, ali to velja delati pošteno. Nikomur krivice, a tudi prizanašanja nikomur. Niti prijatelju ne in niti ne temu, ki me tu poziva. Pričnimo tedaj z njim, da bodo računi med nama čim prej jasni in dognani. Njegova pesnitev je slaba, če razkrijem njene nedostatke, bo marsikomu v svarilo in pouk. Ni mu mar, da se pravkar začel boj, v katerem ima vso oficialno literaturo zoper sebe. Ni mu mar, da je prav Cegnar njegov edini javni somišljenik. Če je mož, ga kritika ne sme užaliti; če ni, je bolje, da prestopi k sovražniku.

V tem položaju napiše Levstik svojo uničujočo kritiko o »Pegamu in Lambergarju« in jo pošlje v Glasnik. Janežič, ki je previdnejši od Levstika, je ne priobči.¹ Levstik pa ne miruje in se naslednje leto, ko pripravlja in spisuje brošuro z odgovorom Bleiweisu in Hicingerju, vnovič vrne k Cegnarjevi pesnitvi in jo mimogrede označi kot slabo delo in tipičen primer, kako se godi poetom, ki skušajo posnemati narodno pesem. Kakor prvotna kritika, tako tudi ta brošura z opazko o Cegnarjevem delu ni prišla na svitlo. Obe sta ostali v rokopisu — ne po Levstikovi volji, in slovenska dejanska slovstvena zgodovina je revnejša za dragoceno in viteško dejanje, kakršnih ne more naštetih bogzna koliko, tem manj v onem času.

V tej neznatni podrobnosti se zopet razločno kaže odločni, nepopustljivi in pogumni Levstikov značaj, ki je vselej voljan tvegati vse za popolno in do kraja nedvomno čistost svojih dejanj; značaj, ki zmeraj pozna samo dve možnosti: ali vse ali nič.

¹ Ali Cegnar je Levstikovo kritiko vendarle bral, — pokazal mu jo je Janežič, — odgovarja Levstiku v pismu in mu da prav, češ le zavrni me, saj sem zaslužil.

III

Leto 1869., najtežje in najsrečnejše leto v Levstikovem življenju. Spomladi je izgubil službo urednika slovensko-nemškega slovarja. V dnevih najhujše bede se preživlja z dopisovanjem v »Slovenski Narod« in z instrukcijami. Nekaj časa poučuje slovenščino tudi kranjskega deželnega predsednika Conrada-Eybesfelda. Prav v teh dneh pa ga zadene tudi njegova kasna ljubezen do Franje Koširjeve, ki mu je spočetka obetala toliko sreče in ki se je končala tako nenadoma in za Levstika tako tragično. Zaradi te ljubezni mu je bilo njegovo siromaštvo dvakrat bridko, kajti kako naj bi se končalo to razmerje, če Levstik ni mogel preživljati niti sebe? Tedaj pristopi k njemu skušnjavec. Deželni predsednik je hotel Levstikove ure izkoristiti v politične svrhe. Morebiti mu je ponujal za politične usluge državno podporo. Tako bi se morda dala razumeti nekatera mesta kasnejšega Levstikovega pisma temu dostojanstveniku: »Ich will darüber schweigen, dass gerade ich bis jetzt bewiesen habe, wie ich derartigen Lockungen zu widerstehen wusste... dass ich um irgend eine Staatssubvention weder je angesprochen noch überhaupt das geringste Verlangen darnach je an den Tag gelegt habe, indem ja thatsächlich gerade das Gegentheil geschehen ist.«² Na vsak način pa je gotovo, da mu je bila ponudena služba urednika pri nemškem vladnem listu v Ljubljani s plačo 1300 fl. In ubogi sestradani literat, ki stoji tako blizu možnosti, ustvariti si pri osem in tridesetih letih eksistenco, in morda pred edino in zadnjo možnostjo ustvariti svoji ljubezni dom, se s preprosto in samo po sebi umljivo kretnjo odreče, zavrže poštenosti na ljubo vse te možnosti in izgubi tudi instrukcijo pri zavrženem dostojanstveniku, ki mu je bila v tem času skoraj edini zaslužek. Pred dvema letoma — l. 1867. — je bogat slovenski politik prodal interes slovenskega naroda za železniško koncesijo. Toda ta stan je imel pri nas od nekdanj posebnost moralno, jo ima v nekaterih zastopnikih še danes in jo bo menda obdržal do konca dni.

Prihodnje leto ustanovi Levstik na Dunaju svojega »Pavliho«. V njem zgrabi brez izjeme vsakogar, ki se pregreši zoper razum in zoper javno moralno. Prvacom je list trn v peti. Ubijejo ga. To dosežejo z obrekovanjem, da je Levstik za svoje početje plačan od vlade. Svoje klevete opirajo na dejstvo, da si je Levstik pred odhodom na Dunaj od deželnega predsednika in svojega bivšega učenca izposodil 25 fl., ki mu jih je pa kmalu nato vrnil. Neki prvak se o stvari informira tudi pri Conradu samem, ki mu odgovori zelo nejasno in nedoločno, kar sum le še stopnjuje. To je bilo Levstiku preveč in pisal je deželnemu predsedniku pismo z zahtevo in grožnjo, da naj v javnosti takoj pojasni njune odnošaje, in z očitki, izmed katerih je po odločnosti in pogumnosti omembe vreden zlasti naslednji: »Ich war nie nach der Ehre lüstern, ein Cavallier zu sein, aber in dieser ganzen Affaire hätte ich, gemeiner Plebejer, mich

² Ne bom Vam govoril, da sem prav jaz doslej še vsakokrat dokazal, da se znam zoperstavljal takim izkušnjavam..., da nisem še nikoli prosil za kako državno podporo in da tudi nisem nikoli niti od daleč izrazil kake take želje, marveč da se je zgodilo ravno nasprotno.

— sogar auch einem Cavallier gegenüber — doch nobel zu benehmen gewusst.«³

To je redka in viteška samozavest, ki govori iz tega pisma. In če se Conrad-Eybesfeld ni zatekel k cinizmu politika, ga je moralo pismo zadeti zelo neprijetno. Deželni predsednik, ki ga uči kavalirstva in navadne spodobnosti — ubogi literat brez eksistence in to še v deželi, v kateri je tako redko srečati človeka, ki bi se zavedal svojega najpreprostejšega človeškega dostojanstva. Kateri izmed gospodov, s katerimi ima predsednik opraviti kot politični šef dežele, bi se mu kedaj drznil pisati pismo, iz katerega bi govoril tolikšen in tako upravičen ponos?

Dogodki teh dveh let kažejo vnovič Levstikovo brezpogojno poštenost in premočrtnost njegovega značaja. Ostal je človek, ki sta mu neomadeževana vest in ponos neodvisne čistosti več nego dobrine tega sveta, več nego izpolnitev najlepših ljubezenskih sanj in celo več nego najnujnejša eksistenca.

IV

Fran Levstik je v zgodovini slovenskega slovstva prvi literat. To besedo rabim v strokovnem smislu in označujem ž njo pisatelja, čigar delo spada v literaturo, ne da bi bilo po svojem bistvu umetniško. Gotovo je ustvaril tudi nekaj pomembnih umetnin, toda vélika gmota njegovega dela in morda vsaj v enem smislu pomembnejšega dela je literarno in družabno kritična, satirična, polemična in je bila opravljena z določnim namenom, razjasniti nekatere važnejše pojme, razbistriti umetnostni okus, izboljšati naše javno življenje, ga dvigniti in narediti človeškega in lepega. Vseh teh namenov umetnost nima in jih ne more imeti, ali vsaj ne očitno in zavedno in ne tako enostransko kakor »literatura« v ožjem pomenu besede. Morda jih mimogrede izpolnjuje tudi ona, ali če jih, dela to nevede in nehote.

Morala je za propovednika področje, v katerem mora bolj nego kjerkoli drugod učinkovati z zgledom. Prvo vprašanje vsakega moralnega učenja je: kako ravnaš sam, ki mi hočeš biti učitelj. Mimo tega je človek prav za moralni pouk redko hvaležen ni ga najredkeje sprejema brez sovražnosti in odpora. Tem bolj se takemu pouku upira kolektivno življenje družbe, ki v moralnem oziru vedno zaostaja za osebnim življenjem njenih članov. Levstik je to dejstvo bridko preizkusil v svojem življenju. Živel je življenje svojega ubežnega kralja, povsod preganjan, zatiran, potiskan v stran. Povsod je bil neljub sodelavec, ker je bil enako strog nasproti drugim kakor nasproti sebi in ker je povsod nastopal zoper vse polovično. Preganjali ga niso samo življenjsko, gmotno, marveč celo v njegovem pisateljevanju, kjer se je neprestano zapletal v razburljive polemike in kjer je neštetokrat doživel, da ni mogel s svojo odkritostjo do besede. Njegovo delo je doslovno zadušeno.

Sovraštvo pa se je tako besno obračalo zoper njega posebno zaradi tega, ker je bil sam neomadeževan in ker je z vsem svojim življenjem dokazoval, da je resnično upravičen biti temu narodu moralni učitelj. Brezpogojno nepodkupljiv, viteški, strog in resen je pozorno zasledoval vse naše javno življenje in ga odločno sodil kakor glede njegove umnosti,

³ Nikoli nisem imel poželenja po kavalirstvu, ali v vsej tej zadevi bi umel biti celo jaz, ki sem navaden plebejec, kavalirski in to celo nasproti kakemu kavalirju.

tako tudi glede njegove človeške vrednosti. Kjer mu je bilo mogoče, je svojo sodbo izrekel javno in se ni oziral na nikogar in če si je s tem še tako škodoval. S tem ravnanjem, ki je spontansko vrelo iz njegovega značaja, je kot literat in kritik nevede zavzel mesto nepriznane, a zato nič manj dejanske osrednje osebnosti v slovenskem narodu, postal je srce in um svojega naroda in hkratu njegov mučenik.

Če pravi Goethe o Lessingu, da je »tako umnih in tako izobraženih mož mnogo« in da je redke predvsem njegov značaj, velja ta sodba samo za Nemce. Če naj mi sodimo o Levstiku, kakršen se nam kaže sredi našega življenja, moramo Goethejeve besede nekoliko izpremeniti in reči: »Že tako umnih in izobraženih mož je malo med nami, a kje je še kak tak značaj!«

ZGODBA O DVEH DEVICAH

MIŠKO KRANJEC

Prav za prav to ni zgodba o dveh devicah; kakor če človek piše o obsojencu, pa misli na one, ki so ga obsodili na večala. Toda, življenje tistih je nepoznano, njih mišljenje človeku tuje; in oni si končno umijejo roke. Ostane pa obsojenec, ves razgaljen pred svetom, ujet v svoji zadnji misli. In tako je nazadnje še vesel, da ga obesijo in mu ni treba gledati ljudem v oči, ki vedo za njegove misli. Sram bi ga bilo pred ljudmi, ko bi vedel, da ljudje mislijo na priliko: »Aha, razbojnik pa to in to misli.« Kdo bi pa mogel onim, ki so ga obsodili, iz obraza razbrati kakšno misel? Njih oči so svete in pobožne, kakor otroške in se smehljajo, kot da so popili čašo črne kave. — Obsojenec ne more živeti, ne sme. Ljudje so vedno na strani sodnikov, le ko vidijo, da obsojenec umira junaško, brez bojazni, tedaj se naklonjenost obrne do njega.

Barica je bila še skoraj otrok, ko se je jeseni vračala z dela. Spomladi je končala sedemnajst let. Doma ni mogla ostati, ker ni bilo dovolj kruha. Tudi so dekleta vsako leto lepo zaslužila. Za obleko so si spravila in še na stran so dajala, da bi si prihranila kaj za možiteve.

Barica je bila tisto leto drugič na delu. In kakor se je prejšnjo jesen z radostjo vračala, tako je šla sedaj z bojaznijo v srcu.

Z njo je šel greh. Bil je velik in strašen. Kdor se je obrnil do nje, je čutila, kako jo oči motrijo, nato pa se mu nabere ob ustnicah pomilovalni nasmeh, prehajajoč že skoraj v zaničevanje. Nihče ni govoril z njo; in če je že, je bilo prisiljeno in vse drugo, kar bi ji sicer rad vsakdo povedal, pa se ji ni upal.

Zato se je ogibala deklet in sploh vseh. V vlaku, v živinskem vozu, kjer so se peljali, je skoz režko ob vratih gledala v svet. Svet se je sukalo okoli nje in zamiral v daljavi. Želela si je, da ne bi bilo konca vožnje, da bi se vozili vso dolgo večnost, kamorkoli v svet.

Ko pa so na zadnji postaji izstopili in sedali na težka kola, tedaj je Barica samo vzdihnila. Mesto pod hribom je oživel v spominih; na drugo stran cesta po ravnini. Cesta vodi na vse strani, vendar gre mimo njihovega doma, da ni mogoče uiti. Tega se je Barica bala. Zakaj, z njo je šel greh.

Sedela je na vozu z dekleti in jo je bolelo. Dekleta so pela s fanti, ona pa je sanjala mimo njih po polju, po raznih njivah. Hiše so bežale mimo njih in tonile v jesenski meglenosti; drevje ob cesti, drogovi in kamni.

Dom pa je prihajal čimdalje bliže. Napotil se je njej nasproti. Rada bi mu ubežala, pa dom bi jo videl in bi jo ustavil.

»Kam, Barica?«

Zato se je stiskala med dekleta. Njene ustnice so bile posinele, oči so blodno iskale in telo je trepetalo bolj v bojazni kot v jesenskem hladu.

Čim bliže pa je bil dom, bolj so oživljale misli. V svetu je pozabljala nanje, preganjala spomine. Zdaj pa se niso dali odgnati. Režali so se ji v obraz, kakor da bi se radi maščevali.

Barica je bila sirota in je živela od desetega leta pri svojih dveh teticah, materinih sestrah. Mati je umrla, oče pa je prodal hišo in šel v svet, da kaj prisluži. Nekaj let je pisal in pošiljal Barici denarja, potem je pa prenehal in ni nihče vedel zanj.

Tako je Barica lepo živela, dokler ni šole končala in morala na delo; da, vse do tega leta je bilo dobro, do zdaj, ko se je vračala s sramoto pod streho svojih tetic, ki sta jo vzgajali in skrbeli za njo.

Tetici nista bili poročeni; ali slučajno, ali namenoma, tega Barica ni vedela. Slišala je sicer, da se je Klara hotela, pa se je razdrlo. Spoznala je samo, da z velikim omalovaževanjem govorita o »takih zadevah«, celo s studom in zaničevanjem. To je doumela iz razgovora o svoji materi, ki sta se je tetici z nekakim pomilovanjem spominjali.

»Kaj se ji je bilo treba možit«, je rekla Agata. »Da ima človek samo nevoljo z njo.«

Barica je dovolj zgodaj doumela, da je ta »nevolja« ona sama, ko je mati vendar že umrla.

»Vedno sva ji svetovali, naj se ne moži,« je čebljala Klara. »Pa ni nič pomagalo. Da se bo, pa se bo. Na, in koga je vzela? Moj sveti Bog, največjega pijanca. Moli, dete drago, moli zanj, če še živi, ali pa, če je že mrtev.«

Zato je bilo Barico sram. Očeta ni dosti poznala. Vendar jo je imel rad. Vedno jo je vzel na kolena, kadar se je odkod vrnil in jo je božal.

»Kaj sem ti prinesel, Barica?«

Vedela je, kaj ji je prinesel in ga je imela rada.

Ko je odhajal v svet, jo je poljubil in je jokal.

»Vrnil se bom in nama bom kupil hišo in polje. Ne boš vedno v tujih rokah. Samo pridna moraš biti.«

Zato ni mogla verjeti teticama. Kljub temu jo je bilo sram.

»Z otroki je križ,« je moledovala Agata, ko je Barica kaj naredila.

»Pa še kakšen!« je hitela Klara. »Večje pokore Bog ni mogel ljudem poslati. Otroke imeti, da se človek samo v greh zakoplje in ne more Bogu služiti, kot bi rad. In kaj imaš nazadnje od njih? Samo nehvaležnost. Še moli ne zate.«

Vse to se je še poostrilo, ko je Barica šoli odrasla in se je začela razvijati. Pazili sta na njo in jo o vsem spraševali. Obleke ni smela imeti kot druga dekleta.

»Kar svileno obleko!« je tarnala Klara. »Ti moj Bog! Kaj pa misliš! Oblačila se bo kot gospa. Še za fanti bo gledala, če že zdaj ne. Samo, da bo greh.«

»Da bo še več nadloge,« je pritrjevala Agata. »Poleg ene še druga. Pa te bova vzgojili.«

Barica ni vedela natančno, kaj je greh, čutila pa je, da mora biti to nekaj strašnega. Spoznala je iz tega, ker je morala vsak večer moliti »za vse grešnike, da bi se vrnili na pravo pot.« Sodila je tudi po tem, da sta tetrici govorili o grehu z velikim sramom in sta se pobožno križali in sveto obračali oči. Zato se ji je prikazoval greh v strašnih oblikah in je vedno iz srca molila, da bi jo Bog varoval pred njim.

Ko je prejšnje leto Dolnja Mariča rodila, je Agata pritekla domov in jokaje tarnala:

»Na! tu imamo greh! In celo tam, kjer nihče ne bi mislil.«

»Molimo,« je Klara bolno vzdihnila. »Kajti, ne vemo ne dneva ne ure.«

»Greh hodi okoli kakor zmaj in išče, koga bi požrl.«

Tako je Barica dognala, da je greh v tem, ker je Mariča porodila otroka in ni bila poročena, kar so dekleta javno govorila z nasmehom. Bilo jo je sram, da so se dekleta tako nasmihala. Vedela je, da mora biti greh strašnejši, kakor pa ona misli. Sicer ne bi tako povsod govorili o tem. In ne bi bili gospod župnik tiste nedelje tako pridigali o grehu, da sta se tetrici doma jokali ves popoldan, kakor da je nad njima greh.

Saj pa so gospod župnik naravnost povedali, da niso krivi samo oni, ki greh storijo, temveč še bolj oni, ki ne pazijo dovolj na mlade ljudi. Ker jih puščajo, da pridejo v dotik z grehom.

Zato sta tudi tetrici še neprimerno bolj pazili na Barico, da ne zaide v greh.

Kljub temu se je vendar zgodilo vse tisto, česar se je Barica vedno bala. Ona sama je storila greh in se je z njim vračala domov. Vračala se je, da onečisti in osramoti dom, ki ni bil še nikoli oskrunjen. Mati bo. Greh je ležal na njej, ki ga nihče ni mogel odpustiti. Sramota, ki je nihče ni mogel zbrisati.

V vseh očeh, ki so se kdaj ozrle nanjo, je brala, da jo zasmehujejo, da ji govorijo:

»Tako ji je treba.«

Ta posmeh je videla v očeh vseh deklet, s katerimi se je peljala, v očeh fantov ga je videla, iz njihove pesmi ga je čutila. Samo moški so sedeli resno na kolih in mirno govorili. Toda, odkod njih resnost, če ne iz spoznanja, da se z njimi vozi greh. Zvečer bo že vsa vas vedela o njenem grehu in bodo samo o tem govorili. V nedeljo bodo vsi čakali pred cerkvijo, da se prikaže grešnica. Ko bo odhajala, se bodo vse oči obrnile za njo, glave se bodo stikale in bodo šepetali:

»Poglejte jo, grešnico!«

»Ta? Pa še tako mlada!«

»Na! Tej pa je treba otroka! S čim ga bo pa hranila? Saj še sama od milosti živi.«

Tako bo njen greh ležal nad vasjo in vsi jo bodo sovražili radi tega. Nikogar ne bo, ki bi ji dal prijazno besedo, ki je ne bi obsojal. In to sovraštvo bo prešlo na njenega otroka. Še preden kaj zagreši, bo zapisan zaničevanju. In ona ga ne bo mogla braniti.

Vendar je vse to tonilo daleč v meglo pred onim, kar bosta rekli Klara in Agata. Barica se ni bala ljudi, bala se je doma.

Nad vasjo je ležal večer, ko se je vrnila. Nekdo ji je dvignil velik lesen kovčeg in ji ga celo zanesel na postenje. Večer je bil hladen. Barica je imela posinele ustnice in telo ji je drgetalo.

Dom je stal, kakor tedaj, ko je odhajala. V oknih so zadnje pelagonije cvetele. Tudi vrt pred hišo je bil ves v poznojesenskem cvetju, ki sta ga Agata in Klara s skrbjo in z ljubeznijo gojili. Katalensčice so gledale prek plota. Neka otožnost je dihala iz njih. Drevje je stalo golo in suho. Okna na hiši so zrla v svet, kakor da čakajo nekoga.

Barica se je vedno z radostjo vračala domov. Ta dom je bil nekoč njihov in je bil vesel in prijazen. Morda, ker ni bilo v njem tetic. Tedaj sta bila mati in oče. Pa oče je dom prodal in takrat so se okna zamislila nekam prek ravnine. Bila so tuja in se niso hotela nasmehnuti. Barici je bil drag ta dom. Vedela je, da je edino on ne sovraži in ne zaničuje.

V kuhinji je našla tetrico Klaro. Pripognjena nad ognjišče se je hkratu prijazno in pokroviteljsko razgovarjala s perutnino, ki se je spravljala pod ognjišče.

»Dober večer,« je pozdravila Barica skromno in obstala na pragu, kot da se ne upa vstopiti.

»Bog daj,« je odzdravila Klara in bila presenečena, ko se je obrnila. »Jezus, Barica! Kaj si ti?! Pa nisi pisala. Kar tako pride, ko nihče ne ve. — Pojdi no v hišo,« ji je govorila in ji stisnila roko, »ali pa sem stopi, da se ogreješ, ko je tako hladno zunaj.«

Barica se je ozrla po tetrici. Klarin obraz je bil dolgočasen in vsakdanji; sovraštva vendar ni bilo na njem.

»Razgrni si robec,« ji je dejala Klara. Barica ni upala, ker jo je velik robec, ki ga je imela ogrnjenega, prijetno zakrival.

»Pozneje,« se je izgovarjala. »V sobi; ko se tu malo ogrejem.«

»Agate ni doma,« je razlagala Klara. »Šla je nekam po vasi. Preden vse opravi, bo že mrak. Saj veš, kako je ona.«

Barica je razumela Klaro, da Agata le preveč kam gre, dočim mora biti ona vedno doma.

»No, zdaj mi pa ti povej kaj; kako je bilo vse leto. — Delala si. Saj pa! Tam je treba delati. Bila sem štirikrat sama tam. To ni za človeka — takšno življenje. Pa tudi hrana! — Je zdaj kaj bolje?«

»Nekoliko,« je menila Barica. Ni je zanimalo pripovedovanje Klare. Samo čakala je z bojaznijo, ko se bo razkril njen greh. Kakor da bi bila nestrpna; naj se zgodi čim prej, kar se mora zgoditi. Klara pa kot da nalašč zavlačuje, je pripovedovala ob spominih:

»Takrat je bilo slabo. Za mladega človeka je še, za starega pa nikakor ni. No — pa saj tudi doma človek za silo živi. — Tvoj oče — svak — je bil menda dvanajstkrat. Delavec je bil dober, le da ne bi bil tako rad pil. — Mati pa dostikrat kot jaz. Drugi gredo vsako leto. Saj pa! Živeti je treba. Kdor ima otroke, jim mora za kruh skrbeti. Nekaj se vendarle zasluži. Pa je včasih tudi lepo tam. Ljudje pridejo iz vseh krajev. Samo, da je med dobrimi mnogo slabih. Človek se mora paziti, da ne pade v greh. Koliko naših deklet je že tam našlo svojo nesrečo. No — pa ti si še otrok. Paziti se je kljub temu treba. Človek ne ve ne ure ne dneva. — Pri nas doma je bilo tako po malem,« je razlagala Klara dalje. »Eceka

sva prodali. Tako lep bikec je bil. — Ni bilo mnogo, nekaj vendarle. Agata je nesla v hranilnico. Tako boš tudi ti morala skrbeti, dete drago. Človek ne ve, kdaj ga doleti nesreča. Če ne prej, na stara leta prav pride. — Pojdi no, dete moje, in prižgi luč v sobi. Zdaj že Agata pride. Takoj prinesem jed, da bomo večerjale.«

Barica je šla v sobo in obstala sredi nje. Mrak je ležal po kotih, samo skoz okna je prodiral večerni odsev neba.

Čutila je, da je ves ta dom njen, ker je obložen z njenimi mladostnimi sanjami. Kakor, da so stene prepleskane z njenimi mislimi.

Sama je živela v tej sobi. Mati in oče sta bila na delu, ona pa je morala biti doma. V kotu pri peči je sedela, ker jo je bilo strah. Soba je bila sila prostrana in se je razprostirala do neskončnosti. Tam nekje na koncu te neskončnosti so bila okna in gledala v svet, v megleno ravnino. Svetci na steni so molčali. Samo včasih je kdo kaj povedal in se je drugi nato tiho nasmejal, da ga je Barica komaj slišala. Razumela ni ničesar.

Zdaj se je soba strnila, pretesna je bila skoraj in je Barico navdajala z neko bojznijo.

Segla je na ogal na peči po žveplenke, prižgala luč in jo niže nad mizo obesila. Spreddaj na steni je viselo ogledalo, da se je človek v njem skoraj do pet videl.

Zapazila je, da ima še velik robec na sebi.

»Robec me lahko takoj izda,« je pomislila in ga razgrnila. Nato je tako stopila pred ogledalo, zardela je v sramu. Kakor da jo nekdo drugi gleda. Tistega obraz je star in zrel, telo nesorazmerno naraslo, da človek lahko brez posebnega opazovanja spozna, kako je.

Oprijela se je mize in sedla na klop.

Klara je prinesla hrano v skledi na mizo in se jezila nad Agato, ki je ni od nikoder.

Barica se ni ozrla v njo. Ko pa je Klara odšla v kuhinjo, je Barica stopila h kovčku in ga odprla. Vzela je iz njega svilen robec, lep in nov, ki ga še ni nosila.

Za trenutek se je zamislila ob njem.

Robec je bil njegov dar. Za slovo ji ga je dal, dokler pač... Pa Barica ni hotela misliti nanj. Bil je daleč, predaleč za krik, kaj šele za misli in njene bolečine. Sama je ostala za ta večer.

Z robcem je šla v kuhinjo. Ogenj je bolno plapolal in olenka na okencu je metala velike in blodne sence.

»Tetica Klara,« je zaprosila tiho Barica.

»Kaj bi, dete moje?« je bila nežna Klara.

»Nekaj sem vam kupila, če boste hoteli.«

Klara se je obrnila in se zagledala v robec.

»Jezus!« je vzkliknila presenečeno. »Pa je zame to, praviš, zame?«

»Za vas, tetica Klara.«

Klara ga je še pri luči pogledala, nato pa je objela Barico in jo poljubila na čelo.

»Naj bo, otrok moj,« je bila ganjena. »Vse to ti bo povrnjeno. Klara te ne bo pozabila. Sama sem na svetu. Nimam otrok, samo tebe.«

Klara je bila v resnici ganjena. Končno res, da je bila Barica otrok njene mlajše sestre, ki jo je ona sovražila, pa otrok ni vendar ničesar kriv pri tem. Zato se je njeno srce navezalo na Barico.

Barica pa se je vrnila v sobo, da pospravi iz kovčega obleko.

Nato jo je obšla groza in je vztrepetala.

Razločila je v kuhinji glas Agate. Bil ji je tuj in kljub vsemu smehljanju zopern in sovražen.

Opravičevala se je Klari, ker je ni bilo. Da ni mogla in se tudi ne spodobi, da bi kar letela.

Klara je nekaj godrnjala nejevoljno, nakar je Agata prešla hitro na drugo stvar:

»Iz reza so se pripeljali,« je dejala. »Kaj še ni Barice?«

»Je. V sobi nekaj pospravlja.«

»V sobi?«

Barica je vztrepetala. Vedela je, da se bo nekaj zgodilo. Kaj — o tem ni upala in ni mogla misliti. In še preden se je okrenila, je bila Agata v sobi. Za njo je prihajala Klara in si brisala roke v predpasnik. Agata je bila ogrnjena v težak in topel robec. Spotoma si ga je slačila.

»Bog daj dober večer,« se je obrnila Barica in ji stopila nasproti.

»Bog ga daj,« ji je segla Agata v roko. »Si prišla?! Prav. Čakali sva te že. No — samo da si doma. Malo si odpočiješ. Dela nimava bogve kaj, tam ga je pa bilo.

Barica se je sklonila spet nad kovčeg.

»Jele bomo,« je dejala Klara Barici.

»Tako j.« Zaprla je in se hotela izogniti Agati, da bi sedla za mizo. Samo, da se zavleče. Kadarkoli pozneje, le ta trenutek si ni želela, da se razkrije njen greh.

Agata pa ji je zrla v obraz, iskala za njenimi očmi.

»Kaj pa je tebi?« je vprašala resno. »Saj si bolna.«

»Bolna je,« je dejala Klara. »Saj sem si že sama mislila.«

»Kako pa gleda! Povej, kaj ti je! Si se prehladila?«

»Ne,« je dahnila Barica.

»Te boli glava?«

»Ne.«

Agata je pomislila in se ozrla na Klaro. Nato ji je spreletelo obraz kakor slutnja.

»Bog ne daj,« se je prekrizala. »Sem stopi, na sredo sobe, da te vidim.«

Sama se je umaknila ob stran in napravila otroku prostor. Barica se je oprijela postelje.

»Na sredo stopi, če ti velim!«

Barica se je opotekla na sredo sobe, povesila roke in sklonila glavo. Taka je stala pred njima, razgaljena v svoji sramoti in ni imela, kamor bi se naslonila.

»Jezus!« sta kriknili hkratu.

»Kaj je s teboj?«

Barica je stala mrtvaškobleda, kakor kip. Oči niso trenile. Tako je stala osramočena. Tedaj ni bilo več bojazni v njej. Samo čutila je, da jo moči zapuščajo. Svet pred njo se je nenadoma razširil v neskončno stranost. Prek poljane je šla ona z otrokom v naročju. Nasproti pa ji je prihajal on s smehljajem, da jo objame in ju z otrokom popelje v življenje; mimo trpljenja in sramote.

Nato se je zgrudila in udarila s čelom ob tla. Ni slišala ničesar več. Agata in Klara pa sta zajokali.

»Tako je osramotila naš dom; v katerega še ni nikoli grešna misel vstopila. Na veke bo ostal madež na nas. Vso vas sva čuvali pred sramoto. In kaj bodo rekli ljudje? Prav k nama je prišel greh, kjer bi človek najmanj mislil. Kako naj še upava pred ljudi.«

Agata se je vgrla na posteljo in si pulila lase. Klara pa si je zakrivala obraz in ni upala gledati v svet.

Nato se je Agata povzpela in šla do Barice. V divjem srdu ji je strgala robec z glave, jo prijala za lase in jo dvignila.

»Oprala bom to sramoto!« je kričala. »Sama bom oprala.«

Klara je prinesla odnekod svilen robec, ki ga ji je dala Barica.

»Mislila je, da me bo podkupila. Hinavka, pa me ne boš, ne!«

Vrgla ji ga je v obraz in ga nato pohodila.

Baričine oči so strmele široko razprte. Roka se je hotela stegniti, da reši spomin nanj, pa jo je Agata povlekla, da je padla vznak po sobi.

»Mati te je izročila nama v vzgojo (da ne bi bila tega storila!) pa te bova vzgojili. Prav ti moraš napraviti greh: sramoto pod najino streho!«

»S kom si imela!« je kričala Klara.

Barica je strmela v strop kakor da je nad njo razprostrto široko nebo. Na to nebo je zarisan obraz njenega otroka in njega. Onih dveh ni slišala. Hotela je misliti, pa misli so se mešale v blodne slike.

»Saj ne pove, če že ve sama!« je dejala Agata. »Pa ne boš več delala sramote in greha, nikdar več.«

Barica je čutila, da ji je padlo na obraz nekaj težkega, nekaj skelečega, da se ji je pocedilo iz ust in iz nosa, toplo in mehko.

Dalje ni več čutila ničesar. Samo odnekod iz daljave se je smehljal njegov obraz in obraz otroka, s širokimi, čakajočimi očmi.

In napotila se je proti njima.

*

Barica je za teden dni vstala. Bila je trudna in oči so blodno iskale po sobi. Slike pa so postajale določnejše in se niso mešale. Soba je bila spet tesna. Strop je visel nad njo, s tramovi podprt. Razpoke v njem so bile razločne.

Svetci so molčali. Ko je bila sama, tedaj so se razgovarjali in eden se je včasih tiho in prostodušno smejal. Ko pa se je Barica ozrla po njih, so se zresnili in topo strmeli pred se. Poskušala je, da bi jih ujela. Hitro se je po vrsti okrenila in posrečilo se ji je, da jim je ujela zadnji smehlaj v kotih ob ustnicah, kjer ga niso mogli hitro zakriti.

Skoz okna je prihajala motna jesenska svetloba. Barica je določevala dan po medlem solnčnem odsevu in stari uri na nasprotni steni, ki je dolgočasno in opotekajoče se presekavala monotonost.

Potem je skušala dognati, zakaj leži. Sprva ni mislila na to, počasi pa se ji je jelo čudno dozdevati tako brezplodno sanjarenje.

Pomalem pa so vstajali spomini — —

Vozi se po široki cesti — fantje in dekleta pojo — kadar se kdo ozre po njej, se zaničljivo nasmehne.

Zasramovala se je, ko se je spomnila, da je storila greh. Tudi se je rahlo spomnila večera ob vrnitvi. Tako nedoločen je stal pred njo, da ni vedela natančno, kaj se je zgodilo. Čutila je samo, da se je zgodilo nekaj posebnega.

Popoldne je bila sama in je vstala. Oprijemala se je postelje in se spu-
stila do mize.

Ni vedela, kdaj je obstala pred ogledalom. Videla je: njen obraz je
bil čudno star in poteze so se zarezale vanj, od nosa mimo ustnic. Oči
so bile tope in mrtve. Njeno telo pa je bilo spet drobno in nežno, kakor
otroško. Ponovno se je ogledala po telesu, nato pa je razprla oči in se
sesedla.

»Moj otrok,« je dahnila.

S težavo je prišla nazaj v posteljo. Zakopala je obraz v blazine in je
zajokala.

Zvečer stà se vrnili Klara in Agata.

Barica je sedela na postelji in strmela mimo njiju.

»No, si vstala?« je vprašala zasmehljivo Agata. »Kar umreti je hotela.«

»Saj,« je pritrdila Klara. »Mislila je, da naju bo prestrašila.«

Barica ni poslušala in je ni vznemirjalo. Videla je pred sabo njuna
obraza, polna zlobe in sovrašva.

»Pa še ni opravljeno,« je hitela Agata. »Nikar ne misli!«

»Kje je moj otrok,« je vprašala Barica s topim, vendar določnim gla-
som, kakor da bi kdo udarjal na mrtvaški zvon.

»Kaj? Otrok? Hvali Boga, da ga je vzel k sebi. Da ne bo še večje
sramote in nadloge. Saj je je že tako dovolj,« je dejala Klara.

»In ko boš mogla — da veš — greš takoj k spovedi, da se opere zadnji
madež. Prej ne bom mirno spala.«

Barica ni slišala vsega tega. Oči so topo strmele v daljavo, kakor
da iščejo nekoga, pa našle niso. Zato so samo ustnice šepetale blodno:

»Kje je moj otrok — moj otrok —«

O RECI LE ...

DORA GRUDEN

I

O reci le, zakaj trpljenje to?
Prešibka moja so ramena.
Mordá ve Bog in ve nebo,
beseda ne — bolesti tej imena.

Saj dva človeka sva samó;
kaj tak težko je v roko seči,
pogled iskren oko v oko?
O, skromen, skromen je moj sen o sreči.

Veruj, le duša zdaj je vsa en plámen.
O bede moje! In ta bolest!
In solze te, ki plakam jih na samem
v noč gluho brez zvezdá in cest.

II

Če si brez krivde, vrzi kamen,
prej dobro si izprašaj vest;
ne stresaj breme svoje z rámen,
junaštvo ni — moža brezmiselna objest.

Kaj nista žena, mož — ti dva svetova,
drug v drugega zaplétena skrivnó?
Obema vdahnil dušo je Jehova —
in glej, od tebe moji je bolnó.

Ti človek-mož, jaz človek-žena,
oba popotni duši večnosti naproti,
iz slè skrivnostne zânjo porojena —
za cilj nas vseh poslednji na Golgoti.

III

Na lepo laž ne zidaj vere,
lepot ne išči le z besedo;
o veš, kako sem sama vse večere,
brez utehe tvoje — sama z vso to bedo.

V odpovedi strasti srce sproščeno,
pod težo se trpljenja več ne grudim;
vso bol neutešno v biser bel zgoščeno —
glej, tebi ga v proseči dlani nudim.

Ne hodi mimo trdovratno!
Od sebe volja zla se ti prelomi,
spoznal boš hrepenjenja bol stokratno
po moje duše vdanem, tihem domi.

IV

O reci le, kaj vredno je živeti,
če v stiskah duši čisto sami
več dano ni vsaj tiho hrepeneti,
ko upanje jo časih še premami?

Vse hrepenenje silno naju dveh
ostalo je kot pesem neizpeta;
obetajoča solze sreče, sreče smeh,
zdaj v nemo žalost je zakleta.

Iskal si sam potláj si svojo pot.
Si pravo našel — tisto jasno?
Mordá kot meni ti je zlomljena perot,
kot meni — vsako ti mamilo le začasno.

SERGIJ JESENIN

(DONOS K SODOBNI LITERaturi)

TONE KROŠL

V Rusiji morda ne uživa razen Bloka v teku zadnjih dvajset let nobeden pesnik take popularnosti in priljubljenosti kakor *Sergij Jesénin*, veliki lirik in pesnik ruske vasi in — potepuhov.

Pojavil se je še pred svetovno vojsko čisto mlad, droben, v običajni noši mužikov na selu, v Petrogradu, kjer se je seznanil z Blokom, Gorodeckim, Kljujevim i. dr. mladimi in starimi pesniki in pisatelji. Ti so ga uvedli v književne salone, kjer je postal kmalu splošno priljubljen in cenjen pesnik.

V dobi tik pred revolucijo je doživljala ruska literatura nekako moderno *pastirsko in vaško pesništvo*, ki je poveljevalo v sladkobnih, milih pesmih samo sebe in rusko vas. Vse je bilo vzhiceno nad »močjo in silo ruskega korenjaka«, kakor so pesniki v dobi treh do štirih let pred vojno in med vojno do revolucije imenovali ruski narod v svojih naivnih, rodoljubnih prigodnicah. »Ruski korenjak« pa ni doma v mestu, ki mehанизira vse življenje in ga tako ubija, ampak zunaj na vasi. Tako je prišlo v modo vaško pesništvo, nekaka ruska »Heimatkunst«, proti kateri so nastopali do tedaj vladajoči *simbolisti* s satiro in posmehovalno kritiko.*

Ta vaška poezija se je zgledovala v starejši literaturi zlasti na pesnikih Nikitinu in Koljcovu, ki sta bila prava narodna pesnika; zlasti je pa bil Koljcov živ izraz kmetiške, vaške Rusije; bil je in ostal je kmet, mužik vse svoje življenje, čeravno je imel ogromen književni uspeh in mu je bila pot med inteligenco odprta.

Jesenin je hodil skoro isto pot: S svojo dušo, s svojo mislijo je vedno na vasi, poslušaj in — ponavlja pesmi, ki jih je slišal na vasi, se divi ruski narodu, prisluškuje teku ruskih rek, občuduje meglo nad dolino, zadovoljno, enolično življenje na vasi itd. Zavida kmeta, ki je najbližji narodu, hvali in opeva njegove običaje, ki še niso inficirani od mesta.

Vse to opeva mirno, lahkotno, sveže, s toplo ljubeznijo do vasi, brez očitkov in zagrenjenosti. Njegova specifična nota je toplo čustvo, ki ga podaja naivno neposredno; temu se pridruži še globoko mistično in religiozno čustvo, ki ga ohrani vso prvo dobo svojega razvoja. Slavi Nikolaja Čudodelnika, proslavlja harmonično skladnost v življenju, poje o Bogu Očetu, ki zre na svet z zlatega oblaka, poje o Jezusu, ki hodi ves ponižen v popotniškem oblačilu med ljudmi in zre Bogorodico, kako plava na belem oblaku na zemljo.

Civilizacija mu je neskladna z božjimi in prirodnimi zakoni, mesto s svojim divjim vrvežem, s svojo mehanizacijo človeka, mu je nestvor.

Polagoma pa stopa vedno bolj v ospredje *lirsko-epska pesnitev*, ki ima vedno več in močnejše epske elemente, dosedanje idilično-mistično razmotrivanje pa stopa v ozadje.

* *M. Slonjim, Portreti* ... str. 58: Brezobzirni kritiki so trdili, da se je čitalec, kateri se je preobjedel fines in filozofiranja simbolistov, obrnil k vaški literaturi tako, kakor vleče nekaj sladkosnedeža, ko se je najedel morskih rakov in slaščic, k črnemu kruhu s soljo in k fiziolovi juhi.

Njegove pesmi se razpojejo nad junaštvu njegovih junakov, tolovajev in obupancev. Prva njegova epska pesnitev opeva Marto »posadnico«, vdovo po mestnem županu v Novgorodu (ob Ilmenskem jezeru), ki se ni hotela ukloniti moskovskemu knezu, nego je organizirala obrambo mesta proti njemu; vendar je slednjič propadla in prišla v sužnost (l. 1471). Njegovi najljubši junaki so mu Vaska Buslajev, ubijalec in junak starih narodnih pesmi, upornik Pugačov, ubijalci, tolovaji in — sužnji.

L. 1916. se že začutijo v Jeseninovih pesnitvah znaki prihajajoče revolucije, ki ga še čisto mladega (rodil se je v neki vasici Rjazanske gubernije l. 1895.) postavi na mah v prve vrste ruskih pesnikov.

Prvi dve leti revolucije, 1917. in 1918., zre Jesenin ves prežet svojega mističnega mesijanizma na veliko dogajanje krog sebe. Zdi se mu, da so se zdaj uresničile njegove sanje, njegovi ideali o povratku k idiličnemu vaškemu življenju. Zato se je popolnoma predal in zvezal z revolucionarnim pokretom, katerega je proslavljal z navdušenimi spevi.

Vendar on ni bil niti boljševik, niti komunist. Ni razumel notranjega smisla tega pokreta, ki je ostal v svojem bistvu nepoznan ali nepriznan tudi od Jeseninovih prijateljev Bloka, Bjelega i. dr.

Kakor sta Blok s svojimi »Dvanajsterimi« in Bjeli s svojim »Hristos voskrese« slavila v prvi vrsti pohod, zmago svojih načel ali manj fiktivnih idealov, ki sta jih skušala aplicirati na dejanske razmere, enako približno je skušal najti on v revoluciji ostvaritev svojih vaških idealov; zato proslavlja revolucijo v divnih spevih, kakor n. pr. v naslednjem, ki ga pri našamo kot primer njegovih pesmi te, druge, dobe:

Радуйтесь!	На частоколе
Земля предстала	Луну и солнце,
Новоч купели!	Хвалите Бога!
Догорели	В мужичьих еыслах
Синие мсетели	Родилось плама
И змеа потерала	К миру всего мира!
Жало	Новьи Назарет
О, родина,	Перед вами.
Мое русское поле,	Уже славят пастыри
И ви, сыновья се,	Его утро.
Остановившие	Свет за горами . . .*)

Za njega je revolucija Vstajenje; vstajenje seljaka, ki bo doživel sedaj svoj raj na zemlji. Tako opeva ta raj v svojem morda najbolj značilnem spevu te dobe, v »Inoniji«, kjer sanja o kmetiškem življenju, o novih, cipresastih domovih, v katerih domujejo srečni ljudje, oratarji, ki so vrgli raz sebe jarem knezov, uradnikov in kapitalistov in ne poznajo več mest in civilizacije.

* Radujte se! — Zemlja stoji pred novim krstom. Dogoreli so sinji meteži in kača je izgubila želo. — O domovina, moje rusko polje, in vi, sinovi njeni, ki ste pridržali na plotu luno in solnce — hvalite Boga! V kmetiških jasliah rodil se je plamen v mir celemu svetu! Novi je Nazaret pred vami. Že slave pastirji njegovo jutro. Žari za gorami...

Preko tega svojega socialnega ideala se ni nikoli povzpел; »Inonija« je tako za velik kakor za majhen obseg njegova socialna izpoved.

Življenje okoli njega pa je šlo čisto drugo pot; dočim je on sanjal — kakor toliko njegovih prijateljev — o vstajenju kmetskega cesarstva, se je govorilo okoli njega o »zmagi proletarijata«, o »materjalističnem«, »marksističnem«, »o buržuaznem« itd. svetovnem nazoru.

To je rodilo v pesniku disharmonijo; on ni mogel razumeti, zakaj je revolucija proklamirala kot svoje geslo »svetovno proletarsko revolucijo«, ne pa idiličnega kmetskega cesarstva, kakor ga je zasanjal v svoji »Inoniji«; ni mogel razumeti, zakaj gre mesto proti vasi, zakaj vladajo delavci raznih fabrik, ki hočejo Rusijo zamerikanizirati, ne pa kmetje; zakaj propada idila vasi, mesto da bi obvladala svet.

Vse to je dovedlo v Jeseninu do težkega preloma; on se čuti, kakor da bi bil odvišen, da ne spada več v ta svet državljanske vojne, jeklenih ljudi in upornega fanatizma, ki bi bil pripravljen, da v imenu svojih doktrin žrtvuje tudi Rusijo, katero on tolikanj ljubi.

Jesenin se čuti silno osamljenega; išče rešitve iz te strahote tako v umetnosti kakor tudi v zasebnem življenju.

To iskanje ga dovede v krog, kamor bi bil v normalnih razmerah težko prišel; prišel je v efemerno strujo *imaginizma*, v kateri se je aktivno udejstvoval 1919. in 1920.

Imaginizem, ki je imel svoj center v Moskvi, je pokret v pesništvu, ki meni, da zadostuje za pesništvo *nizanje slik* (slika = fr. image); pri tem nizanju ni važno, ali ima pesem kak globlji smisel, ali ritem, ali muziko — važna je pred vsem bujnost, slikovitost izraza. Tako n. pr. mesto: »Solnce vzhaja«, govoré: »Zlati glavnik žarkov je česal megličaste kodre«, ali mesto: »Objemite me!« govoré: »Ovijte svoje roke kot zanjko krog vratu!« ali mesto »zarja« rabijo »volkulja«, mesto »oblaki« rabijo »jezera«, mesto »mesec« — »rečji gosak« i. sl.

Jesenin, ki se je že od početka nagibal k bujnosti, pestrosti izraza, je torej našel v imaginizmu začasno svoje ideale. Toda ni važen in pomemben imaginizem, ki nas nehote s svojimi besednimi izrazi spomni na tzv. »sladki stil« renesanse in baroka, ravno radi teh besednih izrazov, nego zato, ker so se imaginisti mnogo bavili z razmotrivanjem o *tehnikih verza*; samo v tem oziru je Jesenin mnogo pridobil od pokreta, ki je radi velike pesniške impotence njegovih predstavnikov kmalu usahnil (niti Marienhof niti Kusikof, najnadarjenejša, pa tudi najbolj pretirana predstavnika te struje, se ne bosta otela pozabljenosti — po pravici).

Tako postanejo Jeseninovi verzi od 1921. dalje vse bolj živahni, originalnejši, v katerih uporablja drzne in duhovite slike.

Prelom med njegovim prejšnjim, predrevolucionarnim in sedanjim življenjem se je pokazal tudi na zunaj: Prej mladič, z dolgimi lasmi in seljaško robaško, je nosil sedaj frak in cilinder — kakor v protest in posmeh vsem spremembam. Prej mirna, nekoliko bohemska narava se je zdaj sprevrgla v razgrajaško, obešenjaško, skoro pijansko naturo, ki se je jasno očitala tudi v njegovih pesmih.

Samo en primer teh njegovih pesmi!

Iz pesmi: »Potepuhova izpoved«.

Ne more peti vsakdo,
kakor se tudi jabolko sveže z drevesa
ne more zakotaliti pred tuje noge.
To je
slednja, poslednja reč,
ki naj jo jaz, potepuh, izpovem!

Nalašč hodim nepočesan
z glavo kakor petrolejko na ramenih...
Rad uvele jeseni vaših src
po noči obiskrim.

Nič hudega, če podlo vaše klevetanje
me kakor groma lajež obdivja —
krepkeje samo z rokami še sežem vanjo,
v lasuljo temena svojega.

Tedaj priplava blažen mi spomin —
na dom, na vrt, na ves plevel;
in vem, da oče, mati mi nekje živita,
ki se na moje pesnikovanje — pokadita.

Ker njima drag sem kakor žitje njih in bitje,
kot dež, ki na pomlad grudo napoji...
Pobila bi na tla s cepmi vas, mrha ti,
za vsako psovko, ki jo vržete za mano vi.

Nezadovoljen je bil s samim seboj; *vedno večji prepad med realnostjo in njegovimi željami* ga je gnal v vedno tragičnejše življenje; vrgel se je pijančevanju in ženam v naročje, da bi našel uteho. Skušal je postati cinik — radi samoobrambe; skušal je biti kakor vsi — vse zaman; tudi divje avanture z znanimi tujkami ga niso rešile; tudi Isadore Duncan (Ajsedor Dankn), ki je postala 1923. njegova žena in s katero je napravil turnejo po Evropi in Ameriki — veliko po obsegu in — škandaloznih aferah, ki so jih bili polni vsi sodobni listi, tudi ta žena ga ni mogla rešiti.

Njegova tragedija se je bližala koncu. Vse njegovo stremljenje, vsi njegovi napori, da bi našel svojo Arhimedovo točko, so bili zaman.

Vrnil se je skrušen in ubit v Leningrad, kjer je celo leto s potepuhi in lopovi »konsumiral špirit in čital svoje pesmi prostitutkam«.

V noči od 27. na 28. decembra 1925 si je prerezal žile ter se obesil (v Leningradu v hotelu »Angleterre«).

Ta tragični konec je postal v Rusiji simbol duhovnega propada; mnoge, ki so obupali nad življenjem, je zadela pesnikova tragedija v živo; kajti Jesenin je zelo popularen.

Celo v javnosti so se pokazale posledice te tragedije. Lunačarski, komisar za ljudsko prosveto v SSRU in mnogi drugi so pričeli velike akcije proti tzv. »jeseniščini«, t. j. duhovnemu propadu. Toda zaman.

In po krivici. Ker Jesenin je bil pesnik, *rojen pesnik*. Njegovi verzi, ki niso vedno posrečeni, toda vedno odkriti in ki se v Rusiji izredno mnogo čitajo, nosijo ono izrazito človečansko noto, ki je živ izraz njegove osebne in hkrati narodne lirike. Jesenin je bil v tem smislu naroden, nacionalen pesnik, ker je navajal svoje čitalce, da so vzljubili svojo rusko prirodo, vas, domovino...

Njegova »edina strast«, njegov »sladki strup« je bila ljubezen do ruske domovine. In ta ga je dvignila med nesmrtnike zadnjih let.*

Z A P I S K I

PETER PAJK

POMEN TRADICIJE

Razmisleka vredna so izvajanja Ernsta Roberta Curtiusa o tradiciji na Francoskem in na Nemškem v 35./36. številki »Die literarische Welt«.

»Našim dedom se je zdela Francija kot dežela revolucij in drznih, nespoštljivih novotarstev. Bila je dežela Voltaire-jeva in Robespierre-ova, dežela svobodomislecev in prostozidarjev. Ta perspektiva je izgubila veljavo ob završetku svetovne vojne, ki pomeni obenem završetak 19. stotletja. Ako pregledamo novejšje objave o Franciji, recimo Sieburgovo in Keyserlingovo karakteristiko, lahko ugotovimo, da se Francija vidi z današnje Nemčije kot dežela tradicije, vztrajanja in konservativnosti. To je gotovo plodovita obnovitev stališča. Toda varujmo se in ne ponižajmo spet te perspektive do klišeja... Ravno sinteza revolucionarnih in konservativnih momentov določa pravo umstveno zadrževanje Francije. Če danes naša kulturnokonservativna inteligenca s simpatijami zre na Francijo, je za današnji trenutek vsekakor plodno, toda to stališče dojamе vendarle samo en odsek francoske bitnosti in utegne pač vzpodbosti, ne utegne pa dati merila našemu položaju. Dozdeva se mi, da se tradicija in novo tvorstvo na Angleškem z manjšimi trenji, samo ob sebi umljujeje in zdraveje izravnava kot na Francoskem, kjer se kulturne dobrine goje često z neko žolčno razdraženostjo, ki da sklepati na prikrite komplekse. Nega tradicije, ki togotno in nezaupno ovira vsako novo nastajanje v politiki in duhu, ne more biti prava. Služiti nam more prav tako malo kakor da se elegično-aristokratsko odvrnemo od našega vulgarnega sveta množic. Moramo se pa seveda naučiti od zapadnjakov, kako tradiciji in novemu ustvarjanju ni treba, da bi se med seboj v razrednoborbeni srditosti pobijala. Moreta se, morata se najti v sintezi, ki zajamči največji razmah sil in višek življenjske radosti. Ako tradicijo — kakor se često dogaja — zamenjavamo z okorelostjo, z osivelo odtujitvijo življenju, z reakcijo ali z nečednim razrednim egoizmom, seveda nismo zmožni, da bi tudi le začetna načela problema razumeli. Zakaj le zategadelj želimo, da bi se tradicija pri nas znova in više cenila, ker omogoča stopnjevanje življenja brez primere. Življenjska vsebina človeka, ki se je

* Literatura: M. Slonjim: Portreti savremenih ruskih pisaca, str. 58 ss. — N. A. Oztoup: Die neueste russische Dichtung, str. 52 ss.

malo učil ali nič (in pod »učenjem« ne mislim le tega, kar se naučiš iz knjig, ampak nauk vseh srečanj z ljudmi, narodi, umetninami), bo vedno brez teže in borna. Kakor pri posameznikih, tako je pri socialnih skupinah vsake velikosti. Pričujočnost tradicije v posameznem in skupnem življenju pomeni stopnjevanje, bogastvo, pomnogoterjenje možnosti in svetovnih aspektov. Pravilno umevana tradicija torej ni muzejski predmet, marveč precizijsko orodje za okrepitev valov, ki nam jih pošilja vesoljstvo. Kdor živi samo v aktualnosti, sprejema od sveta premalo, kakor neizkušen ljubitelj glasbe, ki iz orkestrske partiture zazna le glas gosli. Svetovna podoba takega človeka mora biti primitivna... Duševna prehrana naroda se trajno oškoduje, ako se preživlja le s proizvodi zadnjih pet let. Ta modernizem ali aktulizem brez vsebine in brez jedra je nedvomno po večini moda, morda tudi reakcija proti notranje neresničnim in krivim oblikam humanizma, kakršnega so nam nudili v šolah. Ta reakcija se je pa popolnoma preživela, ker ji je nasprotnik zaradi onemoglosti šel po zlu, in modo premaga le, kdor sproži njej nasprotno modo. Taka moda tradicije se je na Francoskem in Angleškem po vojni dejanski pojavila. V Oxfordu in Cambridgeju se je spodobilo, ako so čitali Horacija in Platona obenem z Joycejem, pri čemer lahko dostavimo, da miselno ogrodje Joycejevih del sloni na Aristotelu, Tomažu in Vicu.«

Curtius želi, da bi se tudi med Nemci našli možje, ki bi uvedli podobno modo. »Seveda jim stoje nasproti težke zapreke, od katerih naj omenim le eno. To je kulturna kritika psihoanalize, ali recimo rajši njeno sovraštvo do kulture. Psihoanaliza je sicer razvila nauk o sublimaciji, toda dejstvo je, da sublimacije ne izvajajo tako radi kakor odstranitve ovir. Naposled pride tako daleč, da nam poljudni filozofi psihoanalize prikažejo vso kulturo kot sistem nevarnih ovir, v čigar smislu so človeški ideali v resnici sovražniki, ki jih pobijamo, ker jih ne moremo izpolniti in katerih pritisk, odbijemo z nasprotnim pritiskom revolucij in plinskih vojen.« Nemci po avtorjevi misli pozabljajo, kolike življenjske važnosti je tradicija. Tradiciji je treba spet dati lastno ji dostojanstvo in lastno lepoto.

»Zavedeti se moramo, da se oropamo, ako nabrane umstvene življenjske dobrine stoletij razmečemo kakor malopridni šolarji. S tem obubožamo in poslabšamo svoje prilike v tekmi z omikanimi evropskimi narodi... Morda je res tako, da Nemeč ni hodil dovolj dolgo v šolo, da ga bistvene oblike in vrednote sredozemske kulture niso dovolj prepojile... Ako je resnica, da je sovraštvo do kulture, sovraštvo do duha, rdeče razredno sovraštvo in rjavo rasno sovraštvo ustrezajo najglobljim stremljenjem nemškega bistva, tedaj bomo morali pač težiti za tem, da v deželi organiziramo neke vrste notranje poslanstvo. Ustanoviti se bo morala tajna družba ljudi, ki si zaobljubijo, da bodo v tem dvomljivem svetu in proti njemu dobrine izročila varovali, presajali, reševali kakor srednjeveški menihi. Morda pa utegnemo prav v rastoči ogroženosti vseh reči, ki so nam drage, in v zbujujoči se zavesti o tej ogroženosti uzreti luč novega dneva, prvi svit neke renesanse.«

*

V isti številki berlinskega tednika priobčuje znani kulturni filozof grof Herman Keyserling članek »Amerikanec in tradicija«. Avtor nave-

zuje na misli iz svoje knjige o Ameriki in znova dokazuje istost duha, ki preveva Ameriko in nje nasprotno podobo — Rusijo. (Opozarja na H. R. Knickerbockerja delo o pjatiletki, ki da je za poznanje bodočnosti najvažnejša knjiga.) Amerika in Rusija dobrine Evrope predelujeta in jih ne nadaljujeta. Evropsko tradicijo nadaljujemo le mi Evropci, in na tem sloni bodočnost Evrope, da še naprej nadaljujemo. Nove narode umsko še zmeraj prekašamo. »Pač pa nam je še drugega treba: da materijal, ki nam ga nudita Rusija in Amerika, v istem smislu sprejmemo in na naše korenine prenesemo, kakor delajo nove dežele z evropskim materijalom. Zakaj le tedaj sploh obstanemo na ravnini, kjer se bodo dogajali zgodovinski dogodki prihodnjih stoletij. Geslo nam bodi: tradicionalizem in odprtost svetu.«

MI, KI SMO BREZ VSEGA

Ta buddhistični naslov nosi potopis, v katerem je francoski pisatelj *Guy de Pourtalès* popisal svoja doživetja v Aziji: *Nous, à qui rien n'appartient. Voyage au pays Khmer* (Ernest Flammarion, Paris). Ta čvrsto in prijetno napisana knjiga nam z nekatere strani približa naravo, življenje in kulture stare in nove Azije. Ljudi, pokrajine, umetnosti, verstva, srečujemo z nekom, ki ne opazuje samo, ampak ki se pojavom tudi odziva v moči njih dojmljivosti in pomembnosti in ki tudi nas napravi deležne svojega doživetja. Ako pripoveduje avtor o bujnem življenju džungle, ki prerašča davno večmilijonsko mesto s templji in palačami, ali o veslanju po reki navzgor tako daleč, da se nad čolnom stikajo palme z obeh bregov, ali ako vplete v potopis napol novelistični, napol pravljieni motiv iz življenja konijalnih Evropecev, vselej je v potopisu ujeta in ohranjena legendarna čarobnost in obilje, ki se razliva nad bogastvom daljnega Vzhoda. Zato nas ugodno preseneča knjiga, v kateri se kot vodilni motiv povrača misel, ki jo je Buddha oznanil v besedah: »V popolni radosti živimo mi, ki smo brez vsega.«

Cilj avtorjevega popotovanja predstavljajo južna Cochinchina, Kambodža, Siam in Malajski polotok. Zanimalo ga je namreč davno cesarstvo Khmer, ki se je nekoč med V. ali VI. in XIV. stol. po Kr. razprostiralo tod med Indijo in Kino. Med tema dvema silama je obstajalo s skrajnim naporom sedem stoletij, dokler se ni zlomilo. Ljudstvo je izginilo in se pomešalo, ostal je le nenavadno lepi tip khmerskega človeka, ki se danes nahaja pomešan in izrojen v prebivalcih teh krajev. V vsej čistoči se je ohranil v kamenu, ki priča o visoki stopnji khmerskega kiparstva. Khmerske prince iz rezanega kamena in njih »metafizične obraze« imenuje de Pourtalès enega izmed ključev azijske duše.

Na vrhu ogromnega khmerskega templja v Angkorju razmišlja: »Nikdar še nisem dojel tako močno kakor na tej mistični gori, ki jo je zarisal azijski Michelangelo, da ni prepada med snovjo in duhom. Krščansko domotožje po nespoznavnem cvete res na grobu mrtvecev. Toda tu je prepad pregrmaden s svetlim misterijem življenja v stalni preobrazbi, ki ga nadaljuje snov sama do najbolj eterične tančine. Religiozni misterij Angkorja je biološki: istost vsega, bogov, ljudi, duha, stvari.«

Doživetje azijskega misterija in njega razlika od krščanskega in evropskega je morda sploh predmet, h kateremu se Guy de Pourtalès največkrat povrne. V osnovi krščanskega gledanja sveta je prepad med duhom in snovjo, svetlobo in temo, življenjem in smrtjo, blaženostjo in grozo, nebesi in peklo. Nasproti tej dvojnosti krščanskega svetovnega nazora doživlja vzhodna Azija enotnost in istost stvarstva; od poprej naštetih nasprotij veljajo zanj večinoma le prvi, pozitivni tečaji. Pridružuje se še razlika med zahodnim individualizmom in vzhodnim kolektivizmom. »Ta Buddha vrh Angkorja proglašča, da je Modri, Popolni storil smrt tako milo le zategadelj, ker se za njo pričinja »božansko potovanje« proti »najvišji istosti«. Stari narodi, iz katerih izvira, ne poznajo naših trepetov... Njih navidezna naivnost je zelo staro poznanje življenja. Smrt sama jim je le posmrtno stanje življenja. Tukaj je neskončnost konkretna. Tu je srce mirno. Tu ni ljubezenske bolečine. Osebni jaz je zgolj zelo nizka stopnja bitja, zakaj Vse je Jaz in jaz sem v Vsem. Ozadje Azije je priroda. Ta svet bogov in svečnikov, to ljudstvo živih mrtevcev pozna dušni pokoj. Nima zgodovine, ne politične domovine, ne slabih spominov, nima za kaj vzeti povračilo od usode. Edino teologija mu je metafizika, edini njen izraz mu je monumentalna poezija. Brez želja in brez bogastev je v duhovnost prenesel svoj globoki čut za realnost.«

Ako avtor ugotavlja, da je Azija celina, kjer se nič ne spreminja, zakaj osnovna resnica so tu riž, solnce in nešteti brahmannski bogovi, poudarja nekoliko strani dalje: »Evo Azije. Primete kamen? Ptič je. Rastlino? Kača je. Knjigo? V prah razpade. Obleko v omari? Sprhni v treh dneh. Nihče in nič ni tukaj to, kar mislite, da je. Ni resničnosti, ker ni trajnosti. V misterij verujete v Evropi. Toda misterij je le pod tropičnim solncem, kjer je morda najpreprostejši človek bog, kjer slabomni dela čudeže, kjer se vsak dan vse spreminja, ne da bi se kedaj kaj spremenilo. V Aziji je treba iskati le pozabljenja ali zdravja.«

Popolnoma preusmeri in preobliči se vse doživljanje: »Od dojma do dojma plove človek iz pokrajin misli v pokrajine bitja. Porastlini se, nato porudnini, uklone zakonom drugih kraljestev; spoji se s to silno zemljo, od katere je mislil, da se osvoboja, in ki ga vsrka kot prah. Podvržen je silam, katerim ne pozna ustroja in ki ga napolnjujejo z neznanimi možnostmi. Podvojitve se mu zazde lahke; smrt kot enostavna sprememba oblasti; metempsihoze kot razvidni in naravni razvoji. Kmalu se giblje v svetu, kjer duh prebiva v slehernem atomu, kjer je najbolj notranji spanec stvari le pojav božanstva. Kar je nadnaravno, ga začudi le kot druga oblika resničnosti. Bogovi džungle se spoprijateljijo z njim, ga pospremiijo, si izposodijo njegovo govorico, ugajajo njegovim željam. Zahod mu kaže le še otročja bogastva, preenostavne zabave brez trajnosti in brez vrednosti. V tej siromašni Aziji se zave svoje veličine.«

NA ROBU ZNANOSTI

Berlinski tednik »Die literarische Welt«, ki je letos v vrsti člankov izpod peres zastopnikov posameznih ved prikazal sedanje stanje znanosti, je 32./33. številko posvetil astrologiji, okultizmu, grafologiji, hiromantiji

in jasnovidstvu. Uredništvo je zavzelo nevtralnno stališče: za vsak problem je priobčilo pritrilne in odklonilne rešitve.

O parapsihologiji razpravljata dr. *Walter Kröner*, ki se poteguje zanjo, in dr. *Erich Weil*, ki jo odklanja. Krönerjeva izvajanja ne pričajo o posebno prodirnem pogledu v duhovno dogajanje. Kaj naj nam pove stavek, da stoji spor za okultizem v »središču(!) novega(!) duhovnega gibanja, ker si na tem področju stoje nasproti protivja v svojih zadnjih posledicah, ker je tu bojišče, kjer religija, metafizika in eksperimentalno prirodoslovje trčijo(!) drugo na drugega(!) v odločilnem(!) boju(!)«. Tehtnejši je tu odklonilni odgovor. Weil izvaja med drugim: »Dve smeri je, kolikor vidim, razlikovati med okultisti: eni se ne brigajo za teorije, ampak iščejo nekih pojavov, trudijo se za eksakten opis potekov in za pogoje poizkusov, ki napravijo iz opazovanj polne dokaze. Drugi, s tem nezadovoljni, jemljejo dejstva za dokazana in streme po pojasnitvi pojavov. Tu imam opraviti pred vsem z drugo skupino. Zakaj prva prav za prav ne zastavlja nikakih ugank. Vrsta pojavov je iz takozv. parapsihičnega, t. j. iz območja jasnovidstva, čitanja misli, prerokovanja, ki so dobro zajamčeni in zadostno preiskani. Nekoliko manj ugodno je s parafiziko... Recimo mirno, da so pristni pojavi vsake zaželene vrste. Kaj sledi iz tega?

Vprašanje, kot je videti, se obrača na teoretike. Z eksperimentatorji smo se kmalu sporazumeli: pravdo odloči poskus. Ti me tudi ne zanimajo. Šele to, kar se iz njih podatkov naučim — podatke jim hočem priznati, tudi če vanje ne verujem —, mi je važno. Začnimo z najstarejšim in najenostavnejšim odgovorom: duhovi povzročé vse, navdihujejo mediju odgovore, spravijo mizo do skakanja, se popolnoma ali deloma utelešajo... Česa vse ne premore duh? Toda so težave... Duhovi so čudno odvisni od medija... Ukvarjajo se z lapalijami: ako vdolbejo kako ime v uro ali izpijejo kozarec vina, tedaj so napravili že nekaj velikega. Toda pustimo to. Mnogo važnejše je vprašanje, kaj nas upravičuje, da domnevamo duhove. Duševni pojavi se dajo s telepatijo in sugestijo tolmačiti tudi brez takih podmen, ki se upirajo vsemu izkustvu; fizikalnih pojavov z njimi sploh ne moremo razložiti... Ako pristanem na to, da nesnovno vpliva na snov, jo giblje, oblikuje, da, celo ustvarja, že ne potrebujem več »duha«. Zakaj breztelesnega duha imam sam.

S tem pridemo do druge teorije: do nauka o vplivu duševnega na telesno. Duševne pojave je izločiti: zakaj tu je šolska modrost opravila uspešno delo. Janet, Dessoir, Freud in mnogi drugi so nauk o podzavesti, o razcepitvi jaza, o sugestiji in hipnozi tako izgradili, da okultizem nima kje zastavljati ugank... Toda, pravi okultist, fizikalnih pojavov znanost ni razložila. No, ta teorija jih tudi ne razloži... Ako pravim, da duh premakne mizo, izpije vino ali zavrira v kotu na orglice, se mi ne zdi toliko pojasnitev kolikor ponovitev uganke...

Okultizem ni znanost in nima znanstvenega pomena. Kaj neki išče? Po čem določa območje predmeta? Ako pogledamo njegove teorije, ne moremo odgovoriti drugega kot to, da išče kuriozno in mistično (v najslabšem pomenu besede). Ako bi podal le seznam doslej nepojasnjenih pojavov, ne bi bilo kaj reči zoper njega... Toda zakaj to razjarjeno vpitje, kjer se izrazi najmanjši dvom? — Vidimo, da okultizem po svojem bistvu, naj se vede, kot se hoče, ni drugega kot stari spiritizem.

Njegova vprašanja, njegova zanimanja so le tedaj v notranji zvezi, ako so osnovana na spiritualistični metafiziki. Svet hočejo rešiti materijalizma, zaščititi najsvetejše dobrine svetovnega nazora pred razkrajajočim racijonalizmom sedanjosti, najvišje nauke človeštva, prastara spoznanja najgloblje modrosti obvarovati pogina... V resnici je stvar nekoliko drugačna. Pobija se materijalizem, ki ga že desetletja ni več. Skušajo podpreti etiko in religijo s stebri, ki se niso samo enkrat podrli... Hočejo li dokazati Boga na ta način? (In to bi bila še edina pot, po kateri bi od duhov prišli do nramnega Duha.) So se li pri tem poslu resno bavili s fizikalnimi raziskovanji? Vedo li, da fizika ne prizna razlike med snovjo in silo in da bi učila o prvenstvu sile, ako bi jo gnali do izbire? So li upoštevali, da filozofskega materijalizma ni več in da si nauk, da je vse duh, prav tako kot nasprotni nauk zaman prizadeva, da bi odgovoril napačno zastavljenemu vprašanju? ... Zmedo delajo med duhovi, v središče mišljenja, da vsega človeškega bivanja postavljajo, kar kot obrobno vprašanje niti samo zase ni rešljivo... Nikar naj ne reče, da je znanstvenik, kdor se obdaja z rokodelskim orodjem znanosti... Spoznajte, da bi se tudi tedaj, ako bi se z izkušnjami potrdile vse trditve o dogodljajih, nalagal znanosti le specijalen problem, nikdar pa, da se ne bi s tem sama v osnovah omajala. Ne recite, da se znanost pospešuje, ako pobijate materijalizem, ki je izumrl; da se štiti duh, ako ga učimo delati kozolce, ako ga prirejamo elektriki in težnosti; da se osvobaja filozofija, ako se postavljate po robu Häckelu, katerega noben resni ni nikdar resno jemal... Ne govorite o boju bogov in gigantov, ako se mečete z lutko, ki je noben dorasel človek ni imel kedaj za živo in ki se z njo celo otroci že dolgo časa več ne igrajo.«

L. St. v članku »Znanost in okultizem« zanimivo skicira pod tem vidikom razvoj znanosti od renesanse do danes. Zavzema neko posredovalno stališče; ugotavlja, kako se je znanost do 19. stoletja vedno bolj ločila od okulturnih oblik, kako pa danes marsikje spet padajo stene med znanostjo in območjem okultnega.

*

Od obeh člankov o astrologiji je »pro« (dr. Rolf Reißmann) vsekakor resnejši od »kontra« (Robert Henseling). V članku »Človek in ozvezdje« izvaja Reißmann: »Astrologija sloni po svojem bistvu na obliki mišljenja, ki je popolnoma drugačno kot ono posokratično zapadno mišljenje, kakršnega priznavajo naše prirodoslovne vede. Zato se z njo nujno ne morejo sporazumeti tudi tisti, ki so dobre volje — in taka nesporazumljenja je treba najprej spraviti s poti.

Prvo nesporazumljenje: astrologija ne trdi, da zvezde na človeka »učinkujejo«. Dal bi se danes tak vpliv znanstveno utemeljiti s kozmičnim izžarevanjem. Toda takega dokaza astrologiji ni prav nič mar. Zakaj astrologija ne postavlja vzročne medsebojnosti. Njeni stavki niso te vrste, da se zgodi nesreča, ker stojita Uran in Mars v kvadratu, marveč k a d a r stojita v kvadratu. Medsebojnost med človekom in ozvezdjem ni vzročna, ampak simbolična. Konstelacija je simbol neke človeške — telesne in duševne — konstitucije. Nič drugega. Astrologija samo ugotavlja, da obstoje med nekimi posebnimi konstelacijami in posebnimi konstitucijami vedno povračajoče se zveze. Odtod izvaja zakone.

Iz tega sledi drugo: astrologija je opisujoča, ne umovalna znanost. Ne povprašuje, zakaj so reči, ampak kako. Ločena je od vsake vrste teozofije, od vsake metafizike, od vsake veroizpovedi... Taoisti, brahmani, učenci Budhovi in učenci Huicli-Pohtlija so razvili popolnoma isti sistem astrologije, če so njih izpovedovanja še tako različna.

Astrologija je torej izkustvena veda. Opisuje zveze med opazljivimi konstelacijami ozvezdij in opazljivimi biološkimi, psihološkimi in fiziološkimi stanji. Strinja posamezna opazovanja v vrste in iz njih izvaja zakone. To je vse v najlepšem redu, vsak prirodoslovec bi lahko priznal to metodo. Zakaj tega ne stori?

Ker med konstelacijo in nekim biološkim dogodkom ne obstoji vzročna zveza in ker čisto simbolična medsebojnost zanj ni razvidna. Ni razvideti, kako naj človeka doleti ljubavno doživetje, ako solnce preide mesto njegove rojstne Venere; ni razvideti, kako bodi pri rojstvu dvigajoče se znamenje kozla odgovorno za močni ustroj kosti.

To se pravi: astrologija je sicer izkustveno opisovanje dejstev; toda dejstva se ne nanizujejo vzročno, kot to dela izza Grkov vsak »razumni« miselni red, ampak simbolično... Vsi stari narodi so mislili simbolično, preprosti narodi in sanjajoči ljudje mislijo tako še danes. Raznorodni pojmi, kakor rdeča barva, ogenj, železo, strast, število pet, ki spadajo v navadnem mišljenju različnim plastem, spadajo v simboličnem mišljenju skupaj in se podrejajo simbolu planeta Marsa. Na takih takih — vzročno mislečemu res ne razvidnih — verigah odnosov se snuje astrološko mišljenje.

Astrološki elementi — živalski krog, planeti, »hiše«, aspekti — so analogno vrhovnim pojmom logike vrhovni simboli opisane vrste. Najbolje bi jih označili za oblikovna počela. Oblikovna počela, ne činitelji...

Ta oblikovna počela se od minute do minute drugače prepletajo, kar označujejo spremembe neba. Ta označitev neba je simbolična za celotno stanje vesoljstva in — kot uči čisto izkustvo — za telesni in duševni ustroj onega, ki se ta trenutek rodi. Človek, ki je ta hip ugledal svet, je kot predstavnik tega vesoljstvenega stanja in enačba stanja — horoskop — podoba v njem snujočih oblikovnih počel.

Prepletanje vseh oblikovnih počel ima astrolog v rokah v neki konfiguraciji, v horoskopu. Ta horoskop je neke vrste partitura. So zakoni, da jih razbere... Toda če bi hotel astrolog črto za črto tolmačiti po teh pravilih, ne bi prišel daleč. Naloga mu je sintetično celotno gledanje. Horoskop je simbol živega, je sam živ in se ne da nikdar brez ostanka razstaviti. Tolmačenje horoskopa določajo sicer izkustveni zakoni, a končno je vendarle dar umetniške intuicije...

Vendar se astrologija lahko imenuje eksaktna. Dela s časom kot z vrhovnim vodilnim pojmom. Ne skuša le tolmačiti ustroj organizmov iz posebne zapletenosti oblikovnih počel; marveč popisuje tudi spremembe, ki doletijo to zapletenost v času — in s tem obenem spremembe v organizmih. Astrologija je nauk o kosmobiološkem ritmu. Poljane časa, ki jih motrimo kot divjo goščavo, kjer ne najdemo redu — te poljane dobe z astrološko motritvijo mero, sorazmerja in razčlemba. Premena posamezne usode ni več kepa blodnih slučajev, marveč pravilni potek ritmičnega dogajanja.«

PET LET NEMŠKE LITERATURE

»K bedastemu nesmislu naših dni spada tudi navada nekaterih mladih literatov, da se takoj vedejo kot zastopniki vse generacije, ako zbude s kakršnimikoli dvomljivimi storitvami kakršnokoli dvomljivo pozornost. Sin Thomasa Manna, *Klaus Mann*, je prilezel s tako samohvalo precej daleč. *Ernst Glaeser* se ponaša kot zastopnik letnika 1902. Nekdo, ki je še mlajši, *Peter Mendelssohn*, menda kar misli, da je s svojo sicer sveže in lahko pisano knjigo »Fertig mit Berlin?« določil razmerje sloja svojih let do Berlina.« To ugotavlja profesor *Friedrich von der Leyen* v knjižici, naslovljeni: »Die Forderung des Tages«, »Das neue Reich«. Eine Übersicht über die deutsche Dichtung 1925/30. Delo podaja pregled nemške literature v letih 1925—30 in je obenem nadaljevanje knjigi »Deutsche Dichtung in neuer Zeit«, ki obravnava nemško slovstvo od naturalizma do l. 1925. Knjižico je avtor naslovil po zadnjih dveh delih *Thomasa Manna* in *Stefana Georgeja*, okoli katerih je grupiral ostalo slovstvo. *Thomasa Manna* odklanja in mu priznava le stilistično večino. Dovolj točna je avtorjeva sodba o *Georgeju*: »Stefan George in njegovi dopuščajo od vsega sveta zadnjih desetletij veljavo le storitvam mojstra in njegovega kroga. Odklonilna sodba se v zadnjem velikem delu o *Georgeju*, v knjigi *Friedricha Woltersa*, ponavlja z zelo krepkimi besedami. Mi vidimo sedanjost, daljnjšo in bližnjo, precej drugače, sodba »kroga« nam je v pesniškem in v duhovnem mnogo preomejena. Toda radi naglasimo: pot od minljivosti dobe k zgleodom za vse dobe je *Stefan George* prvi pokazal. Nujnosti, ki jih danes mnogi vidijo, je on pred eno človeško dobo in prej spoznal in učil, prav tako tudi resnobo dela, spoštovanje do umetnosti in povratek k velikemu nemštvu. Ker se je *George* svoje vere neomajno držal, in ker je postajala njegova umetnost vedno večja (?) in trpkjša, je v teh prekopicujočih se časih ohranil in povečal ugled in vpliv. Danes je edini pesnik iz generacije krog 1890, ki je ostal trden v vseh viharjih...«

Von der Leyen pogodi tu pa tam kako dobro oznako, njegova rezerviranost je pogosto upravičena. Vendar gre v klasicističnemu gledanju vse predaleč; kratko in malo obsodi dela, ki se izčrpujejo v problemih današnjosti in hvali avtorje, ki kažejo smisel za narodno vzpodbudnost. Oblikovnih vprašanj se komaj dotika. Čutiti pa da *von der Leyen*, da je na nemških literarnih njivah precejšna suša.

NAGIBI USTVARJANJA

V nekem eseju *Paula Valéry-ja* sem naletel na zanimivo preudarjanje, ki ga podajajo naslednje vrstice:

»Stendhal, najmanj bedasti med slavnimi avtorji, ki jih neprestano muči želja, da bi jih brali in da bi učinkovali vso večnost, je omahoval pri vsej svoji duhovitosti, pri vsej radosti nad tem, ako se je zasačil, ako je samega sebe oštel, ako se je vzdramil iz svojih norosti, se iz sebe porogal, kakor da bi se vščipnil in se hotel nadvladati in zavedeti — Stendhal je vendarle omahoval med svojo veliko željo, da bi ugajal, da bi se proslavil, in manijo ali naslado, da bi bil on sam, zase, s seboj v skladu, ki nasprotuje oni želji. Skrivno ga je v srcu vzpodbadala lite-

rarna ničemurnost; toda tenko in nenavadno je vrtala v njem tudi in še globlje ona čista prevzetnost, ki hoče biti odvisna le od sebe.

Nadarjenosti nas silijo, da jih uporabljamo; v živahnem, nepopustnem nastajanju idej dozoreva čudna nepotrpežljivost, da bi jih ustvarili. Bodoče delo vre v bodočem avtorju. Ali ta strast nam hoče prodati dušo drugim; ali ta sila nas odvede, ako se sprosti, skoro vselej daleč od nas; potegne naš jaz, kamor ni nameraval iti. Zaplete ga v cel svet samih razkazovanj, primerjanj, medsebojnega ocenjevanja, kjer postane sam zase vsota učinka, ki ga izvaja na veliko število neznancev... Kdor je »znan«, postane kmalu zgolj izliv nedoločene množine neznanih, to se pravi bitje javnega mnenja, vsem vidna, nesmiselna bajna žival, ki se ji resnični človek polagoma umakne in prilagodi.

Tako se godi onim blaženim, ki so jih zaradi ponižnosti povzdignili na oltarje, kjer je videti, kako so ti siromaki vdeleni v zlato, kako te ponižne obdaja kadilo.

Slušamo izkušnjave naših moči, pa oškodujemo morda, kar imamo najdražjega v srcu; kar je nezaupno, plaho, nesporočljivo in hoče biti tako. Ta samotar, ki je naiven, in ta ljubitelj slave, ki ni nič manj naiven, se naposled, kot pač utegneta, znajdeta v isto usodo...«

Ne govori li avtor o samem sebi? Paul Valéry je danes najvidnejši francoski in evropski pesnik; močno osebna je pač ta izpoved. A čujmo dalje.

»Kako najti pot iz tega protivja dveh najvažnejših umstvenih instinktov? — Prvi nas žene, da umove po mili sreči privabljam, prisiljujemo, zapeljujemo. Drugi nas ljubosumno kliče v lastno nerešljivo samoto in tujstvo... Spor je med tem, kar je vse prečloveškega v človeku, in tem, kar nima nič človeškega na sebi in ne pozna sebi podobnega. Vsako močno, čisto bitje čuti, da je še nekaj drugega kot človek, in naivno se brani in boji, umeti sebe kot enega izmed mnogih iste vrste ali ponavljajočega se tipa... V nekih trenutkih začuti ob stiku z drugimi ali ob spominu nanje svojstveno bolečino, in ta živahni, nenadni občutek ga prešine in pripravi do tega, da se zagradi na nekem nedoločenem duševnem otoku... Iz tega silnega občutka, iz te zatesnenosti človeka po človeku lahko pri nekaterih dozore ideje in dela. Kdor trpi ob tem, da ni edini, se vbada z mislijo, kako bi se razločil od drugih. Sanja, da bi postal edinstven. In morda ga ne žge in ne muči tolikanj želja, da bi se postavil nad vse, kolikor želja, da bi se postavil popolnoma proč, tako-rekoč onkraj vsake primere.

Brezmejni »greh«, metafizični greh par excellence, ki so mu dali teologi lepo ime prevzetnost — morda mu je izvor v tej dražljivi potrebi, biti edin? — Toda ako bi nadaljevali to razmišljanje in ga tirali nekoliko predaleč v smeri enostavnih čustev, bi morda odkrili, da je zadnje dno prevzetnosti le groza pred smrtjo; zakaj smrt poznamo le po drugih, ki umirajo, in če smo res taki kot oni, bomo tudi mi umrli. Ta groza pred smrtjo torej tira iz svojih temin ne vem kako blazno voljo, da ne bi bili podobni, da bi bili neodvisnost sama in edinstveni par excellence, to se pravi bog. Ne biti podoben, ne sebi enakih imeti, onim, ki so očitvidno nam enaki, odrekati bitnost, ta volja se imenuje: volja, ne biti umrljiv, ne zaslepljen od iste snovi kot tisti, ki drug za drugim okoli nas prehajajo in preminevajo.«

KNJIŽNA POROČILA

H. R. Berndorf: Vohuni. Prevedel Josip Vandot.

Od nekdaj so človeštvo zanimali izredni posamezniki, pestre, nevsakdanje usode ljudi, drzovita dejanja. Peščica: Cezar, Aleksander Veliki, Džingis kan, Timur Lenk, Napoleon — so kakor zvezde stalnice v zgodovini človeštva. Poleg teh velikanov je pa nešteto manjših trabantov, tudi drzovitežev, ki tako po svojih sposobnostih kakor po svojem pogumu presegajo povprečno merilo. Kaj je življenje navadnega smrtnika? Večno prežvekovanje iste hrane. Toda tudi v še tako filistrskem človeku tli nekje tajna iskrica, skriven up in rahla nada, da se bodo razmere izpremenile in da bo tudi zanj prišel veliki dan. Kakor sončni žarek posijejo v dušo takega zemljana zgodbe o drzovitih dejanjih, o ljudeh, ki so jim bile vezi družabnih običajev pretesne, življenje tisočev prepusto in predolgočasno. Za trenutek zaživi z njimi, spreleti ga zavest, da je drugod nekje večje, bogatejše življenje, potem zopet mrkne v preljubo vsakdanjost. Toda odsev svetlobe onega žarka ostane v njem.

Tak skrivnosten žarek, tak opomin, da se človeštvo vendarle še ni izpremenilo v mirno prežvekujoče govedo, je tudi Berndorfova knjiga »Vohuni«. Resnične, dobro napisane usode nenavadnih ljudi. Motivi njihovih dejanj niso morda vselej popolnoma jasni, nekolikokrat padejo iz okvira normalnih etičnih pojmov, zato so pa osebnosti človeško zonimivejše, tudi pretresljivejša se nam zdi njihova usoda, življenje pestrejša. Je tu neki polkovnik Redl, šef avstrijskega vohunskega urada, ki služi sovražni državi Rusiji. Mračne so sile, ki obvladujejo dejanja tega človeka. Tragičen je njegov konec. »Mademoiselle docteur«, lepa Nemka Anamarija Lesser, se vrže v vohunsko življenje zaradi svoje ljubezni do ritmojstra Wynankija, ki služi kot vohun svoji državi. Po njegovi smrti nadaljuje njegovo delo na lastno pest in postane največja nemška vohunka med svetovno vojno. Usoda njenega življenja se čita kakor najbolj pester in napet roman. Tudi ona konča tragično. Pretresljivo je podana podoba slavne plesalke Mate Hari. Vrsti se še cel niz vohunov in vohunk in knjige ne odložiš, dokler nisi prišel do zadnje strani.

Vkljub nekoliko šibkemu prevodu so Berndorfovi »Vohuni« zanimiv in svojevrsten dokument iz svetovne vojne in našega časa.

Vladimir Bartol.

Arh. J. Mesar in arh. I. Spinčič: Stanovanje. Izdala Jugoslovanska knjigarna. Zbirka Kosmos. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 1931.

Strokovna literatura o stanovanjski kulturi je pri nas še docela nerazvita. S pričujočo knjigo je skušala Jugoslovanska knjigarna izpolniti to vrzel; arhitekta Mesar in Spinčič sta vestno posegla v vsa vprašanja, ki zadevajo zgradbo samo, tlorise, razne sisteme zidave in notranjo opremo do vseh podrobnosti. Snov je torej zajeta dovolj na široko, škoda le, da ni pregledneje in jasneje obdelana, s čimer bi lajiku, kateremu je namenjena, praktično bolj služila. Potrebovala bi tudi več tehničnih pojasnil, ki bi nestrokovnjaku tolmačila načrte (tlorise itd.), ki so mu zdaj težko razumljivi. Dobro pa pojasnjujejo knjigo številne slike, ki so srečno in okusno izbrane.

H koncu naj še omenim, da se mi zdi stališče avtorjev, ki sta ga v uvodu zavzela do arhitekture, nekoliko megleno, ali pa ga nista dovolj določno izrazila.

Janez Lenček.

ALI VESTE

da je državna knjižnica v Berlinu junija razposlala vabila na subskripcijo celotnega kataloga vseh pruskih knjižnic, ki bo obsegal tako tudi skoraj vsa dela, ki se nahajajo po nemških knjižnicah, razen tistih posebnosti, ki jih imajo vse. Poleg tega kataloga bo izdajala tudi dopolnilni katalog. Splošni seznam bo obsegal več kot 7 in pol milijona naslovov, sestavljali pa so ga razni strokovnjaki nad 30 let.

da je nemški prevod knjige »Vihar na Jamaiki« (»Sturmwind auf Jamaica«), ki jo je napisal Anglež Richard Hughes, izzval veliko pozornosti in glasov, ker je to knjiga, ki v dvajsetem stoletju obravnava zgodbe morskih roparjev, takorekoč romantične doživljaje à la »Sreča v nesreči«, a s popolnoma moderno pripovedno tehniko in s tako močnimi umetniškimi prizvoki, da je baje ena najboljših knjig, kar jih je letos v Nemčiji izšlo.

da je založba, ki je izdala to knjigo, že mesece prej delala učinkovito reklamo zanjo na ta način, da je razpisala visoko denarno nagrado za tistega, ki bi zadel zanjo najboljši naslov. Dobila je nad 2000 predlogov, a je ohranila originalni naslov, svoj namen je pa le dosegla.

da je neki Walter Rode, bivši nemški državni pravdnik, izdal knjigo »Knöpfe und Vögel« (Gumbi in ptiči) v obliki pamfleta, kjer z žgočim fanatizmom biča sedanji nemški sodnijski sistem in »pravico«. Med drugimi jedkimi stavki naj navedem dva: Pravica male skupine se imenuje umor, umor velike skupine pa se zove pravica. Obtoženec je storil dejanje iz dobičkaželjnosti. Stokrat slišite pri obsodbah to utemeljevanje: Ali ste že videli kdaj človeka, ki bi bil kaj storil iz izgubeželjnosti. — Oblast se izvaja sede. Mimo sedečega sodnika vodijo vrste obtoženih. Sodba se torej ravna po sedenju in po sedalu.

da je najoficijelnejši futurist in fašistični književni mojster ter vodja umetniško-znanstveno-literarne boja proti makaronom, Marinetti izdal v zadnjem času ob priliki padovanske razstave za cerkveno umetnost proglas na futuristične umetnike, čes da je treba, da ustvarijo futuristično cerkveno umetnost, da jo bodo ustvarili samo oni, ker je samo futuristični umetnik sposoben, da naslika ali vpodobi nebeške radosti in raj v taki podobi in predstavi, da bodo v Italijanih vzbujale še večje veselje in čistejšo radost kot pa spomin na zmago pri Vittoriju Venetu...!

da so v Barceloni kot »slavnostno igro republike« vprizorili Hofmannsthalovo »Elektro« in to na prostem.

da se je Blascu Ibañezu izpolnila želja, ki jo je zapisal v testamentu: da ne želi biti pokopan v Španiji prej, dokler ne bo republika. Zdaj se je to zgodilo in v Madridu mu bodo postavili spomenik in priredili »Ibañezov teden«, h kateremu pričakujejo Herriota, Nittija, Painleveja i. dr.

da je Francoska akademija med svojih 40 nesmrtnikov sprejela tudi že davno umetniško in literarno mrtvega Pierrea Benoita, ki je baje s svojimi podsrednjimi zadnjimi proizvodi — ki pa izhajajo še vedno v velikih izdajah, kar gre na rovaš njegovega družabnega položaja in zvez — menda precej kriv, da pada v Franciji zanimanje za roman. Torej bo med nesmrtniki sedel vsaj en mrlič!

da so v Heidelbergu zborovali mladi knjigarnarji in da je to zborovanje mladih moči vsega sveta pokazalo, da bodo ti ljudje pripomogli knjigi spet do višine. Ali ni bilo pri nas prav in še bolj tako?

da je

Nabral Mirko Javornik.

IZ ZALOŽBE IN UREDNIŠTVA POPRAVKI

V »*Dolini meseca*« str. 79., v drugem odstavku zgoraj, se je vrinila vrsta tiskarskih pomot. Namestu »šest round, sedem round« itd., beri »šest roundov, sedem roundov« itd. — povsod roundov namestu »round«.

V 9. številki »*Modre ptice*« v oddelku razno je treba popraviti sledeče napake: gospa Stjernstedt ni Martha, temveč Marika in Valérijeva pesem ima naslov »*Cimetiâr Marin*« (Grob ob morju).

V 10. številki »*Modre ptice*« na prvi strani založbinih oglasov beri »Nemški« in ne »Ameriški pisatelj Arthur Holitscher«.

Knjižni program *Modre ptice* za prihodnje leto (1931-32)

Z *Londonovim* romanom »*Dolina meseca*« je izčrpan letošnji knjižni program naše založbe. Naročniki bodo prejeli še zadnjo (novembrsko številko mesečnika — »*Modro ptico*« in nato (1. decembra) se prične že tretje leto našega dela. Založba je poskrbela, da bo tudi to leto zanimivo in bogato, da se bo program, ki si ga je začrtala ob ustanovitvi, ne samo izpolnjeval, temveč tudi zmerom bolj izpopolnjeval, vsestransko poglobljal in razraščal. Knjige, ki bodo izšle prihodnje leto, so izbrane tako, da bo vsaka zase

veselo presenečenje

za slovensko čitajoče občinstvo. Napisali so jih sloveči svetovni pisatelji, prevedli pa samo priznani obvladovalci slovenskega jezika. Založba bo kakor do sedaj skrbela, da bodo opremljene kar najlepše in najokusneje.

Kakor smo že v prejšnji številki najavili, izide v začetku decembra kot prva redna knjiga obširni biografski roman

Emila Ludwiga

Napoleon

Spričo prepričevalnosti, zgodovinske točnosti, napetosti in spričo velike obsežnosti te biografije, morajo stopiti v ozadje skoro vsa druga dela te vrste. Prevajalec *Josip Vidmar*.

V začetku marca 1932., bo izšla druga knjiga, prekrasni ljubezenski roman, ki ga je napisala norveška pisateljica

Sigrid Undset

Jenny

»*Jenny*« spada v vrsto prvih del te plodovite in silno priljubljene pisateljice. S tem delom bo založba prikazala avtorico, kakršna je bila v

svoji mladi in hkrati najviharnejši dobi. V romanu se odražajo že vse značilnosti njenega sloga in talenta, mladost avtorice pa mu je vtisnila še izredno sočnost in barvitost. Prevajalec te knjige je *Fran Albrecht*.

Kot tretja knjiga izide v začetku junija najpriljubljenejši roman španskega pisatelja

Blasca Ibañeza

Krvave Arene

Blasco Ibañez je znan pri nas menda samo po svojem vojnem romanu »Štirje jezdecji apokalipse«, ki so ga predvajali v kino-gledališčih in ki je vzbujal ogromno zanimanje. (Filman je bil tudi roman »Krvave Arene«.) Drugi narodi pa imajo njegova dela že davno prevedena in jih izdajajo (posebno v Ameriki) v fantastično visokih nakladah. »Krvave Arene« označuje mnogo kritikov za najboljšo Ibañezovo delo. Prevajalec te knjige je dr. *Stanko Leben*.

Kot četrta in zadnja knjiga pa izide v začetku septembra 1932. roman

Knuta Hamsuna

Potepuhi

Knut Hamsun je pri nas že dobro poznan. »Modra ptica« je izdala »Blagoslov zemlje« in »Pana«. »Blagoslov zemlje« je bil v dveh mesecih razprodan in požel od vseh naših knjig do sedaj največ hvale. Nešteto naročnikov je povpraševalo in še povprašuje po njem. Žal ga ne morejo več dobiti. Nedvomno bo z izdajo »Potepuhov« tem še posebno ustrezno. »Potepuhi« so Hamsunovo predzadnje delo in pomenijo višek njegovega ustvarjanja. Prepričani smo, da bo dosegel tudi pri Slovencih še večje priznanje kakor »Blagoslov zemlje«. Poslovenil jih bo *Oton Župančič*.

O vseh teh knjigah bomo še poročali in pisali. O prihodnjem letniku revije »Modre ptice« bomo spregovorili v 12. številki.

Preden zaključimo to poročilo o programu v prihodnjem letu, pa naj povemò še tole:

Ob ustanovitvi smo v prvi številki »Modre ptice« dejali, da ne bomo obstali na začetku, temveč da bomo stremeli zmerom navzgor, da bomo skušali nuditi zmerom več in zmerom boljše. Dejstva dokazujejo, da se tega držimo. Kdor pregleda naše publikacije v prvem letu in te v drugem, bo videl razliko. Zavedamo se, da so nam k temu pripomogli naši številni in zvesti naročniki, ki se zavedajo svojih dolžnosti. Tem smo resnično hvaležni. Toda kaj naj rečemo o tistih, ki tega ne upoštevajo.

**! Drugo leto se bliža koncu
- Prosimo plačajte naročnino**

Kako naj jih imenujemo, ki vzamejo knjigo in se sploh ne zmenijo, da bi jo plačali. Mi smo jim izkazali zaupanje in oni delajo kot da ga niso vredni. Ali je to malomarnost ali je kaj drugega? Ali bo treba postopati proti njim tako, kakor smo mislili, da ne bo potreba. Nikakor ne bomo mogli dopustiti, da bi nekateri prejeli nekaj na račun tistih, ki so redni in pošteni. In še to: slovenska knjiga je kulturna zadeva in njeno izhajanje je vedno odvisno od odjemalcev. Neredneži nam je ne smejo uničiti. Naj upoštevajo to vsi tisti, ki prejemaajo opomin za opominom in se zanje sploh ne zmenijo. Razumemo, da so možne trenutne denarne težkoče in mi jih radevolje za nekaj časa spregledamo. Toda, če moramo čakati mesece in mesece in še več brez odziva in brez najmanjšega odgovora, ne moremo in ne smemo več molčati. Obveznost, razmeroma majhna, ki jo je kdo prevzel za lepo knjigo, bi morala biti najbolj upoštevana in prva med vsemi. Mislimo, da ta zahteva ni prevelika in neupravičena. Reviji so priložene položnice, naj vsakdo poravnava, če je kaj zamudil. Samo tako bo mogoča naša rast in naš razvoj.

Knjižne nagrade

Za enega novega naročnika pošljemo eno izmed sledečih knjig:

Anton Čehov: ANJUTA, novele. V mehko vez.

Prosper Mérimée: ŠENTJERNEJSKA NOČ, roman. V mehko vez.

John Galsworthy: TEMNI CVET, roman. V mehko vez.

Walther Scott: IVANHOE, roman. V mehko vez.

Knut Hamsun: PAN, roman. V platno vez.

H. R. Berndorff: VOHUNI. V platno vez.

Ivan Cankar: GREŠNIK LENART. Vez.

Ivan Cankar: MOJE ŽIVLJENJE. Vez.

R. Kipling: KNJIGA O DŽUNGLI. Vez.

Shakespeare: SEN KRESNE NOČI. Vez.

Shakespeare: MACBETH. Vez.

Shakespeare: OTHELLO. Vez.

Kdor pridobi dva naročnika, si lahko izbere dve od gori imenovanih knjig, ali pa eno izmed sledečih:

Anton Čehov: ANJUTA, novele. Vez. v platno.

P. Mérimée: ŠENTJERNEJSKA NOČ. Vez. v platno.

J. Galsworthy: TEMNI CVET. Vez. v platno.

W. Scott: IVANHOE, roman. Vez. v platno.

B. Kellermann: TUNEL, socialen roman. Vez. v platno.

H. Barbusse: OGENJ. Vez.

D. G. Mukerdži: MLADOST V DŽUNGLI. Vez. v platno.

K. Hamsun: GLAD, roman. Vez. v platno.

**? Ali imate res vso zapadlo
naročnino že plačano?**

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj imenovanih knjig ali pa eno izmed sledečih:

Dr. Franceta Prešerna: ZBRANO DELO. Vez. v platno.

F. M. Dostojevskij: SELO STEPANČIKOVO, roman. Vez. v platno.

A. Čehov: ANJUTA. Vez. v polusnje.

G. Mérimée: ŠENTJERNEJSKA NOČ. Vez. v polusnje.

J. Galsworthy: TEMNI CVET. Vez. v polusnje.

W. Scott: IVANHOE. Vez. v polusnje.

Kdor pridobi štiri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj označenih knjig, ali pa eno izmed sledečih:

Mihael Arcibašev: SANIN, roman. Vez. v platno.

F. M. Dostojevskij: ZAPISKI IZ MRTVEGA DOMA. Vez. v platno.

F. M. Dostojevskij: BESI, roman. Vez. v platno.

Henrik Sienkiewicz: Z OGNJEM IN MEČEM, roman. Vez.

Kdor pridobi še več naročnikov, lahko izbira med gornjimi knjigami.

Za deset naročnikov pa lahko dobi eno izmed veledel:

L. N. Tolstoj: ANA KARENINA, roman. Vez. v platno.

F. M. Dostojevskij: BRATJE KARAMAZOVI, roman. Vez. v platno.

Vse te nagrade bomo razpošiljali od 1. decembra dalje, da olajšamo naročnikom delo, smo zopet priložili reviji posebne naročilnice.

Za Miklavža in Božič izidejo

PRAVLJICE

od češkega pisatelja JIŘI WOLKERJA

Jiři Wolker je pri nas poznan menda samo iz nekaterih člankov, v katerih se je pisalo o tem prerano umrlem in ne- navadno nadarjenem češkem pisatelju. Nekateri trdijo, da je Wolker edini resnični socijalen pesnik, ki je umel strahotno obtoževati in ostati kljub temu umetnik. Njegove pravljice, najboljše, kar jih je bilo napisanih po vojni, to sodbo samo potrjujejo. Prevedla jih je Silva Trdina.

Wolkerjeve „Pravljice“ bomo poslali zastonj vsakomur, ki bo do Božiča pridobil vsaj enega novega naročnika

Založba Modra ptica v Ljubljani.

Prejel sem štiri velike knjige in vsak mesec revijo. In naročnina? --- Še danes jo plačam!

Za konzorelj in uredništvo: Janez Žagar. — Za tiskarno »Merkur«: Otmar Mihálek, oba v Ljubljani.

Plesna šola **Meta Vidmarjeve**

*****

V Ljubljani vodi svojo plesno šolo plesalka Meta Vidmarjeva, v Jugoslaviji edina absolventka šole Mary Wigman v Dresdenu. — Razred za poklicne. — Razred za lajike. — Kurzi za dame, gospode in otroke. — Solo-ure. — Ples v skupini.

Po dogovoru si je mogoče ogledati pouk. Vse nadaljnje informacije se dobe v Ljubljani, Narodni dom, vhod z Bleiweisove ceste.

V razprodajo smo prevzeli

zanimivo in pestro knjigo

H. R. Berndorff:

Vohuni

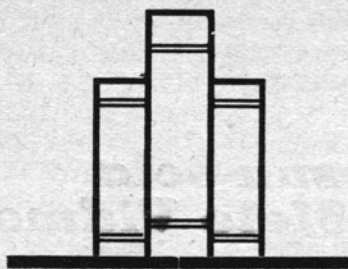
Knjiga prinaša 14 zgodb iz svetovne vohunske službe. Pisana je skozi in skozi resno in zanimivo, usode nastopajočih ljudi so prikazane često pretresljivo tragično.

Knjiga je dostojno opremljena, zlasti okusna je nova platnena vezava.

Cena v platno vezani knjigi je Din 40'—, v polplatno Din 34'—, v mehko vezana Din 24'—.

Naroča se pri Založbi Modri ptici v Ljubljani, Rimska cesta 3. Telefon 3163.

**Salda-konte — Štrace — Journale — Šolske
zvezke — Mape — Odjemalne knjžice
Risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

**Knjigoveznica
Jugoslovanske tiskarne
v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 6**

II. nadstropje

Motite se

če mislite, da so vsi pisalni stroji enaki. Kakor se razlikuje človek od človeka, tako so različni tudi stroji. Najboljši med dobrimi pa je brez dvoma

Erika

Zahtevajte prospekte;

THE REX Co.
Ljubljana, Gradišče št. 10

KLIŠEJE

vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše
klišarna

ST-DEU
LJUBLJANA
DALMATINOVA 13